

Huiszwaluw en Oeverzwaluw: In 2010, met een eveneens droog maar deels ook koud voorjaar, deden beide soorten het aardig tot goed.

Witoogend: Een 'voormalige broedvogel'? In recente jaren neemt het aantal meldingen van zuivere paren en zelfs zekere broedgevallen onverwachts weer toe.

CES: Waarom zijn er in het ene jaar zoveel meer Tjiftjaffen dan in het andere, en waarom neemt de Rietgors toe en de Kneu af? Het net sluit zich rond de populatieontwikkeling van zangvogels.

Bij het afscheid van Frank Saris als directeur: tijd voor enige bespiegelingen.

En verder in dit nummer:

- In de klei met Theo Muusse
Overdonderd door Blauwborst
en Cetti's Zanger
- Vernieuwd cursusaanbod SOVON
- Kwartelkoningseizoen 2011 van start
- Vrijwilliger van het Jaar 2010 en 2011
- Gebruikerspanel website:
Laat je mening horen!

SOVON-Nieuws

Nieuwsbrief van SOVON Vogelonderzoek Nederland over SOVONvogeltellingen, over de vereniging en over andere zaken betreffende vogels in Nederland.

Redactie

John van Betteray, Fred Hustings
Kees Koffijberg, Loes van den Bremer
& Peter Eekelder.

Overname van artikelen of illustraties
alleen in overleg.

SOVON-Nieuws wordt gedrukt op
chloorvrij papier. ISSN 1383-0635.

Lidmaatschap

Contributie: minimaal € 12,-.

SOVON-leden ontvangen vier maal
per jaar SOVON-Nieuws en korting
op SOVON-uitgaven en het abonnement
op Limosa (pluslidmaatschap € 27,50).

Ledenadministratie Jeroen van Zuylen,
zie bureau-adres SOVON.

Bestuur

Voorzitter: **Roelof ten Doesschate**

Secretaris: **Frank Berendse a.i.**

Penningmeester: **Dennis Meeuwissen**

Overige bestuursleden: **Frank Berendse,**

Ricardo van Dijk. E-mail: bestuur@sovon.nl

Bureau

Kantoor SOVON te Natuurplaza,
Toernooiveld 1, 6525 ED Nijmegen.

Tel: 024 - 7 410 410

E-mail: info@sovon.nl

Homepage: www.sovon.nl

Giro: 2905988, Rabo: 10.51.17.056.

Ledenraad

Kijk op www.sovon.nl onder sovon-
vereniging voor uw ledenraadsleden.

E-mail: ledenraad@sovon.nl

Directeur **Frank Saris**

Communicatie **Carolyn Vermanen**

Monitoring en Inventarisaties **Rob Vogel**

Onderzoek en Advies **Rob Vogel a.i.**

Doelstelling

SOVON Vogelonderzoek Nederland volgt de ontwikkelingen in aantal en verspreiding van alle in ons land in het wild voorkomende vogelsoorten. Dit gebeurt door middel van signalerend onderzoek (monitoring) en door uitvoering van veld- en bureaustudies die bijdragen aan het verklaren van de gesignaleerde ontwikkelingen. Onze drijfveren zijn kennisontwikkeling en het door middel van informatievoorziening ondersteunen van natuurbeleid, natuurbeheer en natuurbescherming. Daarbij zorgen we voor goede borging van onze kwaliteit, onafhankelijkheid en objectiviteit. SOVONcoördineert, stimuleert en ondersteunt systematisch veldonderzoek door vrijwilligers.

De meetnetten voor Broed- en Watervogels zijn onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring, uitgevoerd i.s.m. CBS en provincies en gefinancierd door het Ministerie van EL&I en Rijkswaterstaat.

Lay-out: van Groot tot Klein
Druk: van Mameren Repro b.v.

Foto's omslag:

Kleine Karekiet (Harvey van Diek)
Theo Muusse (Rob Buiter)

Tortelduifjes

Het zittende kabinet lijkt wel wat op Tortelduifjes. Alleen maar oog voor elkaar, niet zien dat er in de wereld wat aan het veranderen is, gewoon stug doorgaan. Vele sectoren hebben last van de rigoureuze bezuinigingen, zo ook een groot deel van de natuursector. Dat komt nog niet zo naar buiten, vele organisaties zitten nog in de rouwverwerkingsfase, het wordt alleen intern besproken. Soms komt er wel iets in de krant, maar dan wordt het al weer snel genuanceerd door andere geluiden.

De vraag is nu wel: wat voor middelen kan je nog inzetten om het tij weer te keren? Als feiten niet meer tellen maar onderbuikgevoelens, komt de natuursector dan in het geweer als 20.000 hectare natuur wordt verkocht? Of pas bij 50.000 ha? Tot 1950 bedroeg de totale oppervlakte natuurterrein in eigendom bij Natuurmonumenten ongeveer 50.000 ha, maar dit terzijde.

Bijzonder is dat SOVON voorlopig weinig last lijkt te hebben van deze bijzondere politieke wind: we moeten wel anders lobbyen, andere coalities sluiten, nog scherper zijn, maar dan blijven er dus gelukkig nog veel soorten vogels te onderzoeken.

Hoewel, diezelfde Tortelduifjes, de Zomertortel, hoeveel zijn er nog in ons land? Of gaan ze dit jaar, heel symbolisch, snel over het randje en moeten we die bijschrijven op onze wenslijst voor buitenlandse vakanties? Ach ja, hoor ik Henk en Ingrid zeggen, daar krijgen we toch andere soorten voor terug? Over een paar jaar zullen we het weten, met feiten, zoals het hoort.

Maar dat zult u dan niet meer op deze plaats van mij vernemen: SOVON heeft per 1 september een nieuwe directeur gevonden (zie elders in dit nummer). Theo Verstrael, op dit moment directeur van De Vlinderstichting, zal mij in de zomer gaan opvolgen. Net als in de gewone beestenwereld, zoekt Theo het hogerop in de voedselpiramide. Samen hebben we de afgelopen jaren heel veel lastige discussies tot een goed einde weten te brengen, ik heb er dus het volste vertrouwen in dat SOVON met Theo Verstrael een uitstekende directeur in huis heeft gehaald. Beste lezer, het ga u goed, dank voor alle steun en vertrouwen!

Frank Saris

Agenda

Juni

(24/25) *tweede simultaantelling Kwartelkoningen*
(15 juni-15 juli) *MUS-avondtelling*

Juli

(16) *watervogeltelling selectie monitoringgebieden*

Augustus

(13) *watervogeltelling selectie van monitoringgebieden*

September

(4) *open dag SOVON, Vogelbescherming & Afrikamuseum*
(17) *watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling, integrale telling Waddenzee*

Oktober

(15) *watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling*

November

(12) *watervogeltelling monitoringgebieden, ganzen- & zwanentelling, integrale telling Waddenzee*
(26) *Landelijke Dag*

Huiszwaluw verzamelt materiaal voor nestkom. Foto: Hans Gebuis

Huiszwaluw en Oeverzwaluw in 2010, een positief verhaal

Op dit moment zijn Huis- en Oeverzwaluw druk doende om voor nageslacht te zorgen. Of dat meevalt in dit recorddroge en warme voorjaar, zal moeten blijken. Vorig jaar, met een eveneens droog maar deels ook koud voorjaar, deden beide soorten het aardig tot goed.

Lichte toename Huiszwaluwen in 2010

In 2010 valt er een licht positief verhaal te vertellen met betrekking tot de Huiszwaluw. In 1269 kolonies die zowel in 2009 en 2010 geteld werden, namen de aantallen met bijna 4% toe. Het ging in 2010 om in totaal 36.923 paren in deze kolonies, een behoorlijke steekproef.

Zoals gebruikelijk waren de regionale verschillen groot. Figuur 1 geeft dit weer. Houd er wel rekening mee dat de steekproef niet overall even groot is. Zo kon voor het Waddengebied gebruik gemaakt worden van slechts 12 kolonies, terwijl het in Zeeland niet minder dan 160 kolonies betrof.

Op kolonieniveau vielen enkele dalers op. Aan de Hanzeweg bij Dronten zat in 2009 een kolonie van 25 nesten die in 2010 verlaten bleek, net als die op het bedrijvencomplex van Berghuizen Gl, waar in 2009 nog 40 paren werden geteld. Andere tanende kolonies in 2010 waren die van Gebleekte Dijk Lb (slechts 6 paren over, -88%), Warder NH (15 paren, -83%) en Harderwijk-binnenstad Gl (14 paren, -80%). Oorzaken van achteruitgang die genoemd worden zijn veelal moedwillige verstoring, gevelreiniging/renovatie en sloop van huizen of schuren. In mindere mate wordt ook het waarschijnlijk verminderde aanbod aan vochtige grond (geschikt voor nestbouw) genoemd.

Landelijk behoorden zulke verhalen tot de uitzonderingen. Van de 20 districten waarin ons land is verdeeld ten behoeve van de kolonievogeltellingen, haalden er 14 een positief resultaat (figuur 1). Het vermelden waard zijn met name een aantal kolonies in Noord-Holland. Voorbeelden

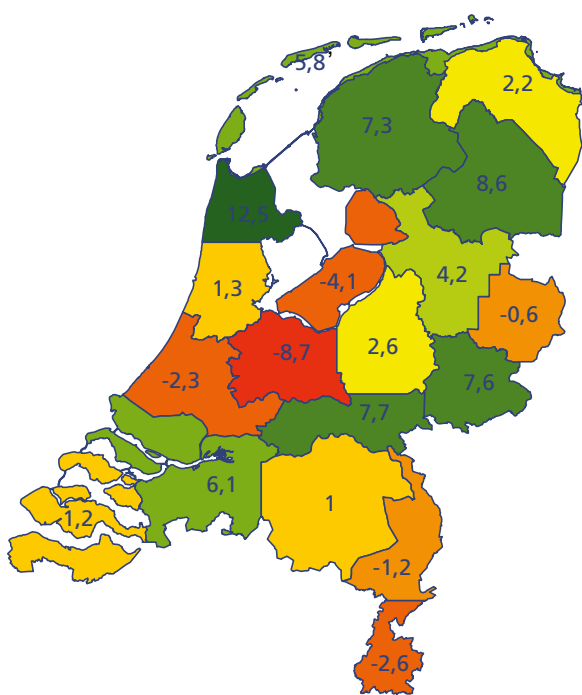
zijn de Robbenoordweg te Wieringen, waar 48 paren werden geteld terwijl er in 2009 slechts 5 zaten, en Badhoevedorp waar aan de Sloterweg 60 paren in de bekende nestkommen huisden, tegen 14 in 2009. Ook op tal van andere plekken in Nederland werden goede resultaten gehaald, zoals in Gees Dr (44 paren tegen 17 in 2009) en Mirns Fr (61 tegen 18).

Herstel Oeverzwaluwen in 2010

Van 2005 tot en met 2009 nam de landelijke oeverzwaluwstand jaarlijks af. Vorig jaar bedroeg het verlies zelfs 12%. Maar in 2010 was eindelijk weer eens sprake van een succesvol jaar. Een vergelijking van ruim 300 kolonies die in 2009 en 2010 onderzocht werden, laat een vooruitgang zien van bijna 16%. Het ging in 2010 in deze kolonies om 18.243 nesten. Opmerkelijk genoeg was het aantal kolonies met een duidelijke stijging (113) kleiner dan die met een duidelijke daling (143); in 50 kolonies bleven de aantallen gelijk. Dit houdt in dat de kolonies die in de lift zaten het over het algemeen erg goed gedaan moeten hebben.

Corresponderend hiermee telden de 62 in 2010 verlaten kolonies 'slechts' 1822 nesten toen ze nog bezet waren, terwijl de 73 nieuw gestichte kolonies liefst 4018 nesten bevatten. Slechts in drie verlaten kolonies ging het in 2009 om meer dan 100 nesten (Bouxweerd Lb, Elzenhagen-Amsterdam NH en Sekdoorn-Zwolle Ov, met 100, 112 resp. 261 nesten). Het feit dat een kolonie verlaten is, hoeft overigens zeker bij de Oeverzwaluw niet definitief te zijn. Het is immers een pionierssoort die zich graag vestigt in sterk veranderende milieus. Zodra de omstandigheden gunstig zijn, kunnen Oeverzwaluwen zelfs massaal terugkomen in jarenlang verlaten kolonies.

Oeverzwaluwen laten zich bij de keuze voor een broedplaats beïnvloeden door de plaatselijke omstandigheden. Dit verklaart een deel van de afnames, zoals aan de Vossemeerdijk bij de Ketelhaven Fl (64 paren tegen 225 in 2009), de Ballastput bij Exloo Dr (104 tegen 271) en depot Hambroek bij Borculo Gl (153 tegen 385). Oorzaken die bij tanende of verdwenen kolonies regelmatig genoemd worden zijn: vergraving of afdekking van een gronddepot of eroderende oevers.

Figuur 1. Procentuele verandering in het aantal Huiszwaluwen van 2009 op 2010.

Tabel 1. Aantalsveranderingen in een aantal grote kolonies Oeverzwaluwen.

Kolonie:	2008	2009	2010
Opeinderkanaal, Drachten Fr	200	60	560
Lauwersmeer, Lauwersoog Gr	319	553	303
Laaghalen, militair oefenterrein Dr	175	402	284
Depot Hambroek, Borculo Gl	240	385	153
Landtong Rozenburg, ZH	252	141	359
Raboes, Eemmondig, Eemnes Ut	47	236	147
Oeverlanden Esscheplaat ZH	623	0	575
De Brink NB	247	88	277
Dasseplas, Moerstraten NB	122	84	390
Afgraving Teunesen, Millsbeek Lb	540	380	585

Deel van de grootste oeverwaluwkolonie in 2010, waar de vogels goede bescherming genieten van de beheerder. Afgraving Teunesen, Milsbeek, 29 mei 2010. Foto: Fred Hustings.

Uiteraard is er veel goed nieuws te vertellen. Verdeeld over Nederland vielen diverse kolonies op waar de aantallen de lucht in schoten, met name aan de noordzijde van de Westplaat ZH (van 6 paren in 2009 naar 180 in 2010), bij Oterdum-Delfzijl Gr (van 35 in 2009 naar 269 in 2010) en aan de Dasseplas bij Moerstraten NB (van 84 naar 390). In Friesland vernegenvoudigde de kolonie bij het Opeinderkanaal bij Drachten naar 560 broedparen. De grootste kolonie van het land was die in afgraving Teunesen bij Milsbeek Lb. De 380 paren van 2009 kregen er 205 burens bij.

Tabel 1 illustreert de jaarlijkse veranderingen in een aantal grote kolonies.

2011, een bijzonder droog voorjaar. En de zomer?

Broedseizoen 2011 belooft spannend te worden. Vanaf maart tot het moment van schrijven, half mei, heerst een uitzonderlijke droogte die sterk doet denken aan het droge warme voorjaar van 2007. Mochten de meteorologen met hun verwachtingen goed zitten, dan belooft het tot half juli droog en warm te blijven. De vraag is dan uiteraard wat dit betekent voor vogels zoals de Huis- en Oeverwaluw. De nestkommen van Huiszwaluwen kunnen uitdrogen en barsten in uitzonderlijk droog en warm weer. Oeverzwaluwen broeden in uitgegraven nestgangen in zandhopen en gronddepots. Deze kunnen door de droogte instorten. Bovendien kan het voedselaanbod (o.a. muggen) sterk verminderen door de droogte. Het blijft dus van groot belang dat de kolonies van beide soorten goed gevolgd worden. We horen graag van uw bevindingen en hopen ook dat u uw telgegevens van 2011 weer aan ons doorgeeft!

Joost van Bruggen

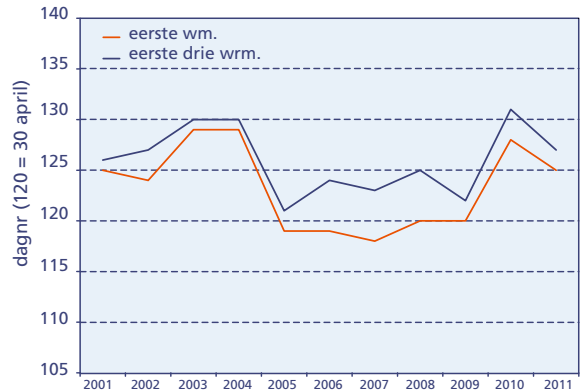

Kwartelkoningseizoen 2011 van start

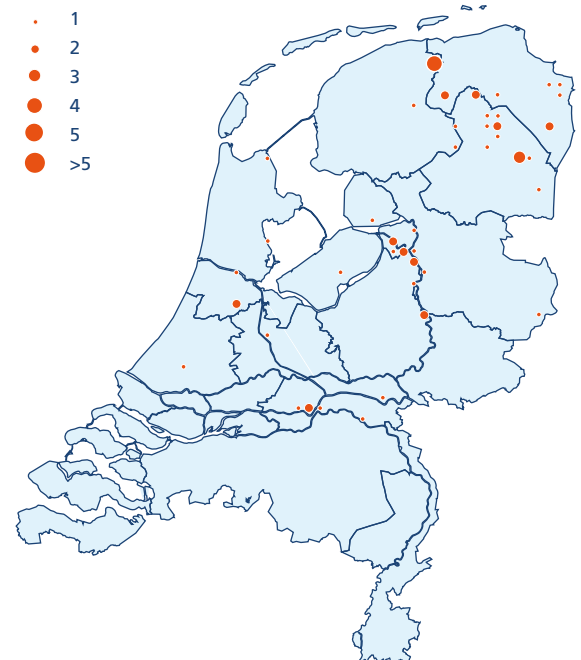
De omstandigheden voor het kwartelkoningseizoen 2011 lijken niet optimaal door de aanhoudende droogte. Niettemin werden eind mei al duidelijk meer vogels gehoord (22) dan in 2010 ten tijde van de eerste landelijke telling begin juni (14). Ook de aankomst van de eerste vogels viel precies binnen het beeld zoals dat in de afgelopen jaren werd vastgesteld (figuur 1). Opvallend is dat de waarnemingen in mei 2011 erg verspreid uit het land komen, zelfs uit provincies als Zuid-Holland (4) en Noord-Brabant (2), terwijl in de bekende bolwerken langs de IJssel en in Oost-Groningen nog weinig waarnemingen werden gedaan. Wel werden opnieuw de nodige waarnemingen (4) in de Drentse beekdalen gedaan. Drenthe behoort zelfs in een daljaar als 2010 inmiddels tot één van de beste kwartelkoningregio's in het land (figuur 1), daartoe geholpen door goed beheer van de terreinbeheerders ter plaatse. Net als in voorgaande jaren zal bij zoveel mogelijk roepende vogels uitstel van maaaien worden bedongen om de vogels een kans te geven succesvol te broeden. Speciaal om sterfte tijdens werkzaamheden te voorkomen is in samenwerking met Vogelbescherming Nederland een flyer uitgegeven waarin kuikenvriendelijke maaitechnieken worden gepresenteerd. Deze flyer en andere informatie is in te zien op www.kwartelkoning.nl. Via een link op die pagina kunnen ook waarnemingen worden gemeld, bij voorkeur met een zo precies mogelijke locatiebepaling zodat de beschermingsmaatregelen op de juiste plek kunnen worden uitgevoerd. De landelijke tellingen vinden in 2011 plaats op 3-4 juni en 24-25 juni.

Aanvullende waarnemingen van buiten beide tellingen zijn zeer welkom en belangrijk voor de goede bescherming van deze bijzondere nachtbraker. Op <http://www.sovon.nl/default.asp?id=301> is de regelmatig verschijnende digitale nieuwsbrief te vinden.

Jan Schoppers & Kees Koffijberg
(kwartelkoning@sovon.nl)

Figuur 1. Aankomstdata van Kwartelkoningen (roepende mannetjes) in Nederland sinds 2001, zowel voor de eerste waarneming als het gemiddelde van de eerste drie waarnemingen.

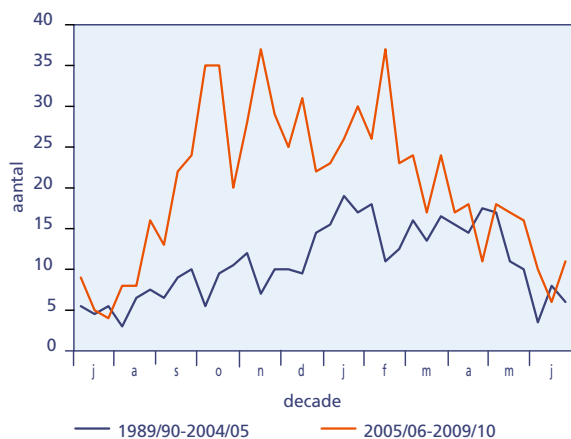
Figuur 2. Verspreiding van Kwartelkoningen in Nederland in 2010 (58 territoria).

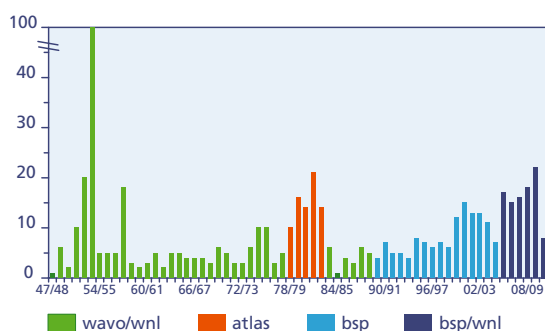
Witoogeend man, Gendringen
16 december 2007. Foto: Harvey van Diek

Witoogeenden: het hele jaar in ons land, maar wel erg zeldzaam

De Witoogeend is de zeldzaamste duikeend van Europa en het is een hele opgave om er in ons land één te ontdekken. De soort komt bij ons het hele jaar voor maar is lastig te herkennen en bovendien erg zeldzaam. In dit artikel worden aantalsontwikkeling, seizoenspatroon en verspreiding besproken en wordt een indicatie gegeven van het minimale aandeel vogels dat oorspronkelijk uit gevangenschap afkomstig is. De data stammen uit het Bijzondere Soorten Project-niet broedvogels (BSP, 1989-2011), de landelijke watervogeltellingen (1948-2011), Atlas van de Nederlandse Vogels (1978-83) en Waarneming.nl (2005-11, aanvullingen terug tot 1917). In totaal bevat de gecombineerde database 5094 waarnemingen. Daarnaast is ook de broedvogeldatabase gebruikt.

Figuur 1. Witoogeend. Seizoenspatroon (aantal gevallen per decade) in 1989/90-2004/05 en 2005/06-2009/10.

Figuur 2. Aantal Witoogeenden per seizoen in 1947/48-2010/11 in Nederland (seizoensmaxima). Omdat waarnemingen afkomstig zijn uit verschillende bronnen moet de grafiek met de nodige voorzichtigheid bekeken worden. In de verschillende perioden zijn de belangrijkste bronnen apart weergegeven: wavo (watervogeltellingen), Atlas (Atlas van de Nederlandse Vogels, SOVON 1987), het BSP (vanaf 1989) en wnl (Waarneming.nl, vanaf 2005, met aanvullingen uit eerdere jaren).

Determinatie lastig

De Witoogeend is een vrij kleine, vrijwel geheel donkerbruine duikeend met een opvallend eivormig kopprofiel waarbij het hoogste punt op het midden van de kruin ligt. Diagnostisch zijn de zwart omkaderde witte onderstaartdekveren (maar pas op voor vrouwtjes Kuifeenden) en de afgescheiden witte buikvlek (meestal alleen in vlucht waarneembaar). Alleen volwassen mannetjes hebben een wit oog. Onvolwassen Witoogeenden zijn lastiger te herkennen door een valer, minder uitgebreid wit op de onderstaartdekveren. Met enige regelmaat duiken er in ons land ook hybride vogels op, vooral van Witoogeend x Tafeleend, waarvan vooral de vrouwtjes soms bijzonder veel op een Witoogeend lijken. Een vaak terugkerend kenmerk van hybride vogels is de aanwezigheid van contrast tussen borst en flank.

Status Europa

Het verspreidingsgebied van de Witoogeend strekt zich uit van Midden-Europa tot in westelijk Mongolië. De Europese populatie werd in 2004 geschat op 12.000-18.000 paren en 36.000-54.000 exemplaren. Omdat de soort op de lange termijn sterk is afgenomen, met een krimpend broedareaal, heeft hij de status 'kwetsbaar' gekregen. In het westelijk deel van het verspreidingsgebied ligt het zwaartepunt in Roemenië (rond 6000 paren, vooral Donaodelta), Kroatië, Azerbeidzjan en mogelijk Turkije (alle 1000-5000), Rusland, Hongarije en mogelijk Servië en Oekraïne (500-1000). Kleinere aantallen broeden in o.a. Polen (40-50 paren in 2004 met aanwijzingen voor recent herstel) en Oostenrijk. In Italië waar de soort vroeger regionaal 'erg algemeen' was, broedden in 2003 naar schatting 80-100 paren terwijl de aantallen in Spanje zijn geslonken tot 5 paar, misschien maar één procent van die rond 1900. Na lange afwezigheid nestelen in Duitsland sinds 1999 weer enkele Witoogeenden in het oosten en langs de Bodensee. Verder westelijk is de

soort een zeer onregelmatige broedvogel. Witoogeenden overwinteren voornamelijk in het centrale Middellandse Zeegebied, Noordoost-Afrika en India.

Zelden tijdens watervogeltellingen

In het seizoen 2008/09 werden tijdens de maandelijkse watervogeltellingen in ons land in totaal slechts 4 Witoogeenden gemeld (november 1, januari 2, april 1) op een totaal van ruim 7 miljoen eenden waarvan 1,3 miljoen duikeenden. Natuurlijk zijn Witoogeenden lastig te herkennen en ontbreekt vaak de tijd en mogelijkheid om bij een watervogeltelling duikeenden nauwkeurig te controleren, maar de cijfers bevestigen wel de zeldzaamheid in ons land. Ook bij een realistischer schatting van rond de 20 Witoogeenden (zie hieronder) is het aandeel zeer laag.

Een 'voormalige broedvogel'?

De soort staat in ons land te boek als onregelmatige en mogelijk voormalige broedvogel. De meeste historische broedgevallen werden vastgesteld in laagveenplassen in de regio Gooi/Noordelijke Vechtplassen en in vennen in Twente en Noord-Brabant. Het ging zowel om mengparen met Kuif- en Tafeleend als ongemengde paren. In de jaren zeventig en tachtig was het broedvoorkomen marginaal met meldingen van zekere en waarschijnlijk broedgevallen op Terschelling, nabij Heerenveen Fr, Engbertsdijksvenen Ov, Botshol Ut, Naardermeer NH en de Grote Peel Lb. Een geslaagd broedgeval vond plaats in 1989 op het Beuven, Strabrechtse Heide NB, waar maanden achtereen een zuiver paartje vertoefde. De 6 jongen stierven voortijdig (www.vogelsindekempen, J.E. Kikkert).

In recente jaren neemt het aantal meldingen van zuivere paren en zelfs zekere broedgevallen onverwachts weer toe. Het eerste zuivere paar na de eeuwwisseling verbleef in 2003 in de Nieuwkoopse Plassen ZH. In De Wieden

Nest Witoogeend, 8 mei 2010,
Vinkeveense Plassen Ut.
Foto: Bernhard Roelen

Ov werd in 2004 een nest gevonden van een vrouwtje Tafeleend dat gepaard was met een man Witoogeend (P. Verbij). In 2007 doken zuivere paren Witoogeenden op nabij Sneek Fr en in de Engbertsdijkvenen Ov maar, net als vier jaar eerder, zonder verdere aanwijzingen voor een broedgeval. Heel onverwachts waren de twee zekere broedgevallen in 2009, de eerste in 20 jaar. In het Drontermeer Gl/Fl was vanaf 7 mei een mannetje aanwezig, in eerste instantie baltsend met een vrouwtje Tafeleend. Vanaf 25 mei kreeg hij gezelschap van een vrouwtje Witoogeend, hetgeen resulteerde in de waarneming van een bijna vliegvlug jong op 12 augustus (M. Jansen, R. Poppen). Een tweede succesvolle broedgeval vond plaats in de Nieuwkoopse Plassen ZH waar 31 juli een vrouwtje Witoogeend gezien werd met een jong van circa één week oud (M. Lok, F. van Olphen). Daarnaast was er in 2009 o.a. een waarneming van een baltsend paar in Terra Nova bij Loenen NH op 8 juni. In 2010 was het opnieuw in twee gebieden raak met in de Randmeren een vrouwtje met een pul van minder dan twee weken (26 juni, M. Jansen) en een nestvondst in de Vinkeveense Plassen Ut (S. Dirksen, B. Roelen). Bij een vervolfbezoek bleek het nest verlaten en de oudervogels verdwenen.

Seizoenspatroon

Witoogeenden worden in ons land jaarrond gezien. De aantallen zijn het laagst in juni-augustus (wellicht mede door verborgen gedrag tijdens de rui) en blijven van oktober tot en met april op een vrij constant niveau (figuur 1). Als we wat nauwkeuriger naar de figuur kijken blijkt dat in de vijf recente seizoenen er relatief veel vogels gezien zijn in oktober-december (36%, was 23% in de voorgaande 15 seizoenen) terwijl in 1989/90-2004/05 relatief meer vogels in januari-april waargenomen werden (48% tegen 38% in de recente vijf seizoenen). Er lijkt dus een verschuiving te hebben plaatsgevonden van winter/voorjaar naar najaar/winter. Langstreckende Witoogeenden zijn zeer bijzonder (10 waarnemingen) en voorbehouden aan een zeer select groepje trektellers. Erg leuk zijn de drie trekkende vogels langs De Nek, Schellinkhout NH (2 oktober 1995, F. Musman) en het duo dat in noordelijke richting over zee langs Camperduin NH vloog (15 maart 1980, N. van der Ham).

Aantalsontwikkeling

De in figuur 2 gepresenteerde aantalsontwikkeling moet met de nodige voorzichtigheid worden bekeken aangezien er verschillende methoden gecombineerd zijn en de waarne-

mingsinspanning varieert. Er is bij het samenvoegen van de figuur geprobeerd te corrigeren voor een toegenomen waarnemingsinspanning, maar dat is slechts gedeeltelijk mogelijk. De opvallend hoge aantallen in de jaren vijftig van de vorige eeuw zijn in ieder geval reëel. Na de afsluiting van de Zuiderzee en aanleg van de Noordoostpolder (1936-1940) groeide de onderwatervegetatie in het Zwarte Meer tot ongekend dichte velden met veel slakken en driehoeksmosselen, waarop grote aantallen watervogels afkwamen (Kuifeend, Tafeleend, Meerkoet, Knobbelzwaan). Spectaculair waren de aantallen in september 1953, toen 650 Krooneenden en (in de laatste week van de maand) maar liefst 100 Witoogeenden werden geteld. Met het verdwijnen van de onderwatervegetatie door toenemende watervervuiling verdwenen ook de watervogels (Noordhuis *et al.* 1997, De Levende Natuur 98: 25-34). De Witoogeenden gebruikten in de jaren vijftig specifieke delen van het Zwarte Meer. Arend Timmerman, die als vogelwachter vrijwel dagelijks in het gebied kwam, schreef hierover in augustus 1956 (De Levende Natuur 59: 169-174): 'Tussen de grote troepen duikeenden treft men wel eens Witoogjes aan. Er zijn ook bepaalde plekjes waar deze eendjes gaarne vertoeven. Als men die weet, gelukt het wel ze van vrij dichtbij te zien, maar het vereist veel geduld'.

Het lijkt erop dat de aantallen vanaf begin jaren zestig niet opvallend gewijzigd zijn. Tijdelijk hogere aantallen zoals in het begin van de jaren tachtig (Atlas) en recent (Waarneming.nl) zijn het gevolg van een vollediger inzameling van gegevens, al zijn er in recente jaren ook ineens wel waarnemingen van kleine groepjes (zie hieronder). Een duidelijke toename komt niet naar voren uit de grafiek en het is zelfs niet ondenkbaar dat het werkelijke aantal Witoogeenden in ons land na de jaren zeventig is afgenomen (denk ook aan de verbeterde herkenning en optiek). Anderzijds zullen 'vroeger' wellicht vaker determinatiefouten gemaakt zijn omdat niet bij ieder bekend was dat vooral vrouwtjes Kuifeenden veel op Witoogeenden kunnen lijken.

Verspreiding

Witoogeenden kunnen in vrijwel het hele land opduiken. Heel opvallend is de enorme stip in de periode tot en met 1987/88 in het Zwarte Meer die wordt veroorzaakt door o.a. de groep van 100 exemplaren in september 1953 (zie hierboven). Gebieden met relatief veel waarnemingen in de recente 20 seizoenen zijn zoete wateren in het wes-

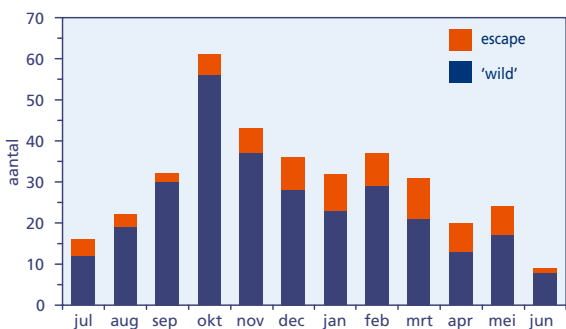
ten van het land (Randstad, Biesbosch), de Kempen en Midden-Brabant, de Limburgse Maas(plassen), de Randmeren en delen van Overijssel. Veel ijler is de verspreiding bijvoorbeeld in het Deltagebied en het noorden van het land. Meldingen van 3-4 vogels bij elkaar zijn erg schaars en werden sinds de start van het BSP in 1989 19 maal gemeld. Heel fraai zijn de waarnemingen in het Drontermeer in september-oktober 2008, toen er enkele weken lang zeker 5-7 vogels aanwezig waren (maximum op 17 september: 4 man, 1 vrouw, 2 juveniel) tussen zo'n 10.000 Tafelen Kuifeenden. Het ging hier om tenminste 8 verschillende vogels (want 5 mannetjes op 4 oktober). In september-oktober 2009 werden hier zeker 6 verschillende vogels gezien (3 man, 1 vrouw, 2 jonge vogels) met een maximum van 5 op 1 oktober (M. Jansen).

Geringd is 'escape'?

Eenden worden veelvuldig als siervogels gehouden en de Witoogeend is daar zeker geen uitzondering op. Voor zover bekend zijn er in Europa geen projecten waarbij Witoogeenden worden voorzien van kleurringen (www.cr-birding.org). Wel worden vogels in de Bodensee in Zuid-Duitsland voorzien van een neuszadel (lichtpaars met een zwarte inscriptie). Witoogeenden in gevangenschap horen geringd te zijn, aangezien het een Europese broedvogel is. Hierbij worden kunststof ringen gebruikt (J. Harteman). Witoogeenden met een kleurring zijn daarom vrijwel zeker afkomstig uit gevangenschap. Het minimum aantal Witoogeenden in gevangenschap in Nederland/Vlaanderen kan op een zeer grove manier worden ingeschat aan de hand van de vijfjaarlijkse telling van Aviornis International. In 2008 is de laatste grote telling gehouden en werd door circa 80 personen, een kwart van het ledenbestand in Nederland/Vlaanderen, ingevuld dat zij samen 200 Witoogeenden hielden. Dit zou neerkomen op een totaal van grofweg 800 Witoogeenden (Aviornis International Magazine, oktober 2008). Daarnaast zijn er nog veel watervogelhouders aangesloten bij andere vogelbonden zoals Kleindier Liefhebbers Nederland en zijn sommige watervogelhouders niet aangesloten bij een vogelbond/vereniging. Bovendien verblijven er nog Witoogeenden in diertentunen, volgens het ISIS (International Species Information System; www.isis.org/Pages/find-animals.aspx) momenteel zo'n 500 binnen Europa. Alles bij elkaar is wel duidelijk dat er alleen al in Nederland (vele) honderden Witoogeenden in gevangenschap leven. Toch kunnen wilde vogels wel degelijk ons

Figuur 3. Verspreiding van Witoogeenden in 1947/48-1987/88 (blauw) en 1988/89-2010/11 (rood).

Figuur 4. Witoogeend. Aandeel vogels per maand waarbij een herkomst uit gevangenschap waarschijnlijk is op basis van ring, gedrag of verenkleed (totaal 363 vogels uit 2007-2011).

Belangrijkste buitenlandse geraadpleegde literatuur

Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.) 2007 **Atlas rozmieszczenia ptaków legowych Polski 1985-2004**. Bogucki Wyd. Nauk., Poznan.

BirdLife International. 2011. **Species factsheet: Aythya nyroca**. April 2011. www.birdlife.org

Dubois P.J., Le Maréchal P., Olioso G. & Yésou P. 2008. **Nouvel inventaire des oiseaux de France**. Delachaux & Niestlé, Paris.

Maumary L., Vallatton L. & Knaus P. 2007. **Die Vögel der Schweiz**. Schweizerische Vogelwarte, Sempach/Nos Oiseaux, Montmolin.

Spina F. & Volponi S. 2008. **Atlante della Migrazione degli Uccelli in Italia. Vol. 1: non-Passeriformi**. ISPRA – MATTM, Roma (www.isprambiente.gov.it/site/_files/atlante/1vol-190-266.pdf).

Sudfeldt C., Dröschmeister R., Flade M., Grüneberg C., Mitschke A., Schwarz J. & Wahl J. 2009.

Vögel in Deutschland 2009. DDA, BfN, LAG VSW, Münster.

land bereiken. Enkele voorbeelden van buitenlandse ringterugmeldingen laten (zuid) westelijke verplaatsingen over grote afstanden zien. Een in juli 1968 in Letland geringde vogel werd in december 1973 ca. 2000 km naar het zuidwesten teruggemeld nabij Nantes in West-Frankrijk. Een op 6 oktober 2002 in Zwitserland geringde Witoogeend werd 6 weken later 730 km westelijker geschoten in Normandië, Frankrijk. Een vogel uit Tsjechië (geringd in augustus 1961) werd vier maanden later geschoten in Italië (637 km naar ZW).

In Nederland zijn in een eeuw tijd slechts zeven Witoogeenden geringd waarvan er twee werden teruggemeld (H. van der Jeugd, Vogeltrekstation). Een eerstejaars, geringd op 24 augustus 1954 bij Molkwerum Fr, sneuvelde op 7 september van dat jaar tijdens de jacht bij Genemuïden Ov. Een tweede kalenderjaar mannetje werd gevangen op 30 januari 1957 bij Heusden NB en op 12 maart van dat jaar dood gevonden ca. 300 km naar WNW bij Bremen, Duitsland (op weg naar de Oost-Europese broedgebieden?). Vier van de vijf andere vangsten dateren ook van (bijna) een halve eeuw geleden. De enige recente melding betreft een op 5 november 2001 geringd eerste kalenderjaar vrouwtje te Reeuwijk ZH.

Figuur 4 geeft een indruk van het aandeel vogels in 2007-11 waarvan kan worden aangenomen dat het vogels uit gevangenschap betreft (kleurring, onvolledige vleugels, opvallend tam gedrag, vreemde locatie zoals een stadsvijver). Het ging om in totaal minstens 70 van 363 vogels (19%). Noord- en Zuid-Holland leverden tweederde van deze

escapes op. Limburg liet zich niet onbetuigd (16%), gevolgd door Utrecht (9%) en Gelderland (6%); elders ontbreken waarnemingen van ontsnapte vogels vrijwel. Opvallend genoeg ligt het percentage in augustus-november lager dan in de rest van het jaar (resp. 10% en 26%). Wellicht verblijven de vogels in deze periode meer en langer op open water waardoor ringen minder opvallen. Een andere, wat spannender, mogelijkheid is dat juist in deze periode (wilde?) vogels van elders ons land aandoen...

Met dank aan alle waarnemers voor de duizenden waarnemingen, de regionale contactpersonen (BSP) en admins (Waarneming.nl) voor het controleren van deze gegevens, aan Henk van der Jeugd (Vogeltrekstation - Centrum voor vogeltrek en -demografie / NIOO-KNAW) voor informatie over geringde Witoogeenden, de diverse waarnemers van broedgevallen (zie tekst) en aan Jan Harteman (www.harteman.nl) voor de informatie over Witoogeenden in gevangenschap.

CES: het net sluit rond de populatieontwikkeling van zangvogels

Dankzij het Broedvogel Monitoring Project (BMP) hebben we een goed beeld van de aantalsfluctuaties van een groot aantal soorten, waaronder veel zangvogels. Over de oorzaken achter de waargenomen trends en schommelingen weten we echter veel minder. Waarom zijn er in het ene jaar zoveel meer Tjiftjaffen dan in het andere, en waarom neemt de Rietgors toe en de Kneuf af? Gelukkig hebben veel vogelringers net zo'n lange adem als broedvogelkarterders, zodat we onderhand ook een beeld krijgen van ontwikkelingen in reproductie en overleving van deze soorten.

Opzet van het CES

Om meer inzicht te krijgen in de factoren die de populatieontwikkeling van een aantal zangvogelsoorten sturen, organiseren Vogeltrekstation en SOVON sinds 1994 het Constant Effort Site project (CES) in Nederland. In dit project vangen vrijwilligers op vaste plaatsen jaarlijks op 12 ochtenden tussen half april en begin augustus vogels in mistnetten, en voorzien deze van een ring. Het project richt zich op de monitoring van de demografie van vogels: er worden tegelijkertijd gegevens verzameld over de populatiegrootte (totale aantal gevangen vogels), het reproductief succes (het aantal jonge, eerstejaars vogels) en de overleving (terugvangsten van geringde individuen). Daarnaast levert het project informatie op over broedfenologie (vangdatums van jonge vogels) en dispersie.

De resultaten geven inzicht in hoe veranderingen in het aantal broedvogels van jaar op jaar worden bepaald door de balans tussen reproductie en sterfte. Dat levert een belangrijke eerste aanwijzing van de oorzaken van aantalsveranderingen spelen in de broedtijd (in Nederland; reproductie) of in de rest van de jaarcyclus (in Nederland of daarbuiten; overleving).

Met het CES worden alleen vogelsoorten gevolgd die zich laten vangen in mistnetten: vooral kleine zangvogels van (riet)moerasen, struwelen en heggen. Ook bosvogels zijn te volgen, zolang ze af en toe afdalen uit de boomtoppen. Het aantal CES-plekken in Nederland is aanvankelijk snel gegroeid van 8 in het startjaar 1994 tot 45 in 2008 (figuur 1) en de steekproef is voldoende om voor ca. 25 soorten statistisch verantwoorde uitspraken te doen. Na 2008 is echter een geringe afname te bespeuren in het aantal plots (zie kader). Sinds de aanvang van het project zijn bijna 250.000 vogels geringd, verdeeld over meer dan 100 soorten. Ruim 90% van dit totaal wordt gevormd door 30 soorten. Kleine Karekiet (60.030), Fitis (31.582) en Tjiftjaf (21.117) vormen tezamen 42% van het totaal.

Broedsucces en overleving

In het CES worden geen waarnemingen verricht aan nesten, maar in gunstige broedjaren zullen naar verwachting meer uitgevlogen jonge vogels in de netten vliegen dan in slechte. Het aandeel eerstejaars vogels in de vangsten (of de verhouding jonge : adulte vogels) is dus een indirecte maat voor het broedsucces. Deze maat is wat veelomvattender dan cijfers over nestsucces zoals die uit het Nestkaartenproject van SOVON zijn af te leiden: hij is niet alleen gevoelig voor wat er in de nestfase gebeurt, maar ook voor de lotgevallen van de jonge vogels tussen het uitvliegen en het moment van vangst. En hij weerspiegelt naast het succes per broedpoging ook de frequentie van tweede en derde broedsels.

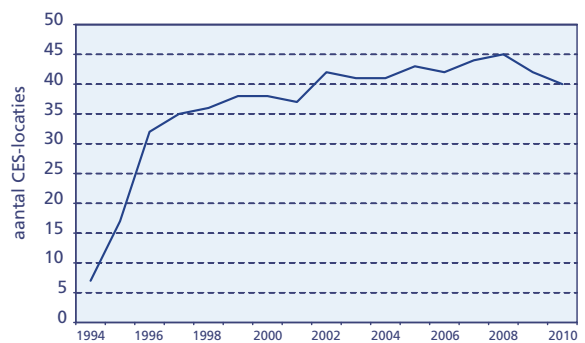
Informatie over de jaarlijkse overleving verkrijgen we in het CES uit terugvangsten van vogels die in een voorgaand jaar ter plaatse waren geringd; alleen vogels die de tussenliggende tijd hebben overleefd (en naar de vangplek zijn teruggekeerd) kunnen immers opnieuw worden gevangen. Voor de analyse van dit soort 'vangst-terugvangst' gegevens zijn speciale statistische methoden ontwikkeld. Vogels die permanent van de vangplaats naar elders verhuizen zijn in dit soort gegevens niet te onderscheiden van vogels die zijn gestorven; beide worden immers nooit meer teruggevangen. De uit vangst-terugvangstgegevens berekende overleving wordt daarom 'schijnbare overleving' genoemd, en is meestal lager dan de werkelijke overleving. Als de broedplaatstrouw hoog is, is het verschil echter klein. Omdat de geboorteplaatstrouw van jonge vogels doorgaans kleiner is dan de broedplaatstrouw van adulte, geven terugvangsten een minder nauwkeurig beeld van de overleving in het eerste jaar dan van de jaren daarna.

Resultaten

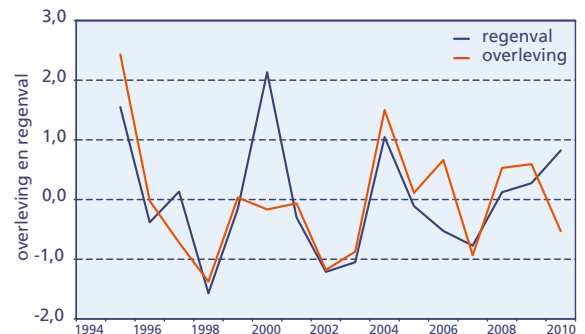
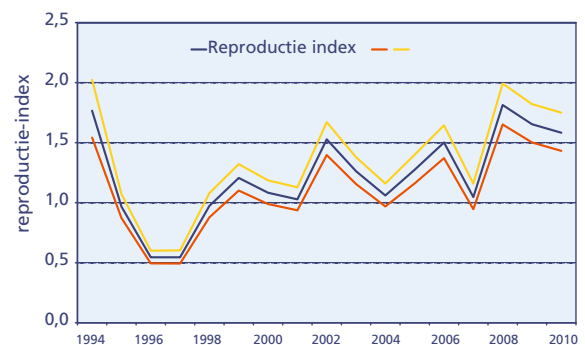
Welke patronen en trends zijn zichtbaar na 17 jaar CES? De reproductie van de Kleine Karekiet is gedurende de onderzoeksperiode gestaag toegenomen (figuur 2), terwijl de overleving fluctueert rond een constante

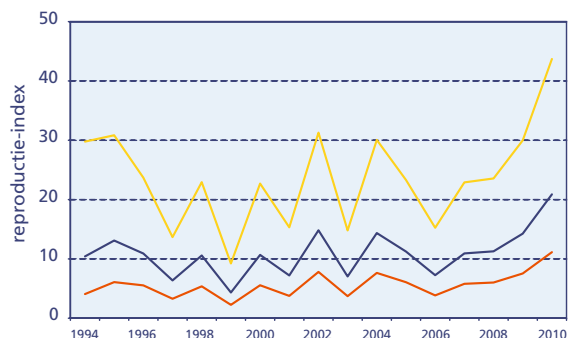
De reproductie van de Kleine Karekiet is tijdens de onderzoeksperiode toegenomen, maar de populatie in ons land neemt niet toe. Foto: Peter Eekelder

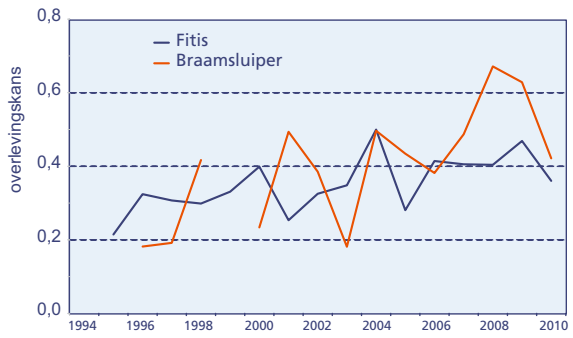
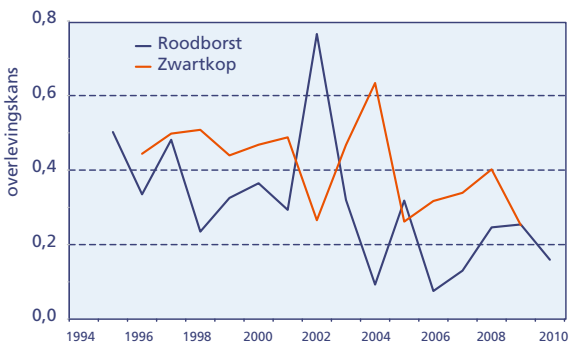
Figuur 1. Ontwikkeling van het aantal actieve CES-locaties sinds de start van het project in 1994.

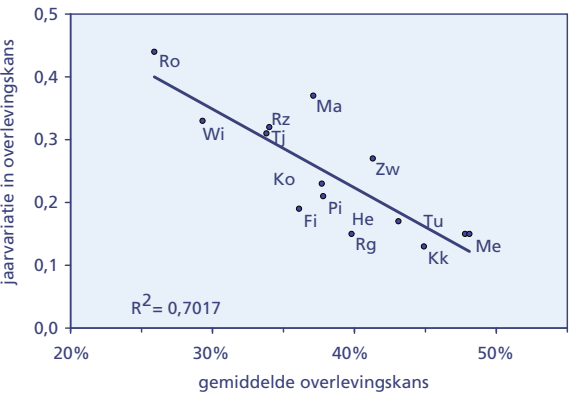
Figuur 2. Reproductie-index (boven, met 95%-betrouwbaarheidsinterval), en overleving van adulte Karekieten in samenhang met de regenvaal in de Sahelzone (onder). Waarden voor overleving en regenvaal zijn uitgedrukt als afwijking t.o.v. het langjarig gemiddelde (de eenheden zijn standaarddeviaties).

Figuur 3. Ontwikkeling van de reproductie-indexen van Pimpelmees (met 95%-betrouwbaarheidsinterval).

Figuur 4. Ontwikkelingen in de adulte overleving bij Roodborst en Zwartkop (boven), en bij Fitis en Braamsluiper (onder).

Figuur 5. Verband tussen de gemiddelde jaarlijkse overlevingskans van de 14 in het CES meest gevangen soorten zangvogels, en de grootte van jaarlijkse fluctuaties in deze kans (uitgedrukt als de standaarddeviatie gedeeld door het gemiddelde). Soorten: Fitis (Fi), Heggenmus (He), Kleine Karekiet (KK), Koolmees (Ko), Matkop (Ma), Merel (Me), Pimpelmees (Pi), Rietgors (Rg), Roodborst (Ro), Rietzanger (Rz), Tjiftjaf (Tj), Tuinfluiter (Tu), Winterkoning (Wi), Zwartkop (Zw).

Meedoen aan CES of ring-MUS

Recent is een nieuw project gestart dat zich richt op de demografie van vogels van het stedelijk milieu, een amper binnen CES vertegenwoordigde habitat. Het ring-MUS project is de tegenhanger voor ringers van het succesvolle MUS. Sinds de start, enkele maanden geleden, wordt in het kader van ring-MUS al op ruim 50 locaties gevangen. De werkwijze is direct afgeleid van CES, maar is minder stringent en er wordt met minder netten gevangen op een locatie dicht bij huis. Dat maakt het project heel toegankelijk, terwijl de resultaten direct met CES vergeleken kunnen worden.

Om een statistisch verantwoorde monitoring van de demografie van vogels ook in de toekomst te waarborgen, is voldoende deelname aan beide projecten een vereiste. Om mee te kunnen doen dien je te beschikken over een machtiging voor het vangen en ringen van vogels. Iedereen kan ringer worden, maar eerst dien je voldoende ervaring op te doen. Dat kan door een poos mee te lopen in een bestaand CES- of ring-MUS project. Na een met goed gevolg afgelegd praktijkexamen kun je je eigen project starten.

Een ring-MUS project kun je gemakkelijk alleen behappen, een CES project doe je bij voorkeur met twee of meer mensen. Ben je al in het bezit van een machtiging dan kun je direct meedoen. Meer weten? Kijk op www.vogeltrekstation.nl en neem contact op!

waarde, trends die ook in Groot-Brittannië te zien zijn. Toch neemt de Kleine Karekiet in Nederland niet toe. Het overschot aan jonge vogels sterft wellicht in een later stadium of vertrekt naar elders. De overleving van Kleine Karekieten hangt nauw samen met de hoeveelheid regenval gedurende het winterhalfjaar in de Sahelzone in Afrika. Dat is opvallend omdat deze niet overwinteren in dezelfde overstromingsvlakten als onze Rietzangers, waarbij dit verband ook aanwezig is, maar verder zuidelijk in drogere habitats en in mangrovebossen langs de kust. Wellicht is de Sahelzone wel belangrijk als opvetstation voor de oversteek van de Sahara in het voorjaar, en vangen we daarom na natte winters relatief veel Kleine Karekieten terug?

De Pimpelmees beleefde een goed broedseizoen in 2009 en een ronduit fantastisch broedseizoen in 2010 (figuur 3). Dat leidde ertoe dat in het voorjaar van 2011 opvallend grote aantallen Pimpelmezen te zien waren, zoals gerapporteerd werd op diverse internetfora. De reden voor de goede reproductie was het veelvuldig voorkomen van rupsen in beide jaren, stapelvoedsel van jonge Pimpelmezen.

De jaarlijkse overleving van adulte Zwartkoppen en Roodborsten is afgenomen (figuur 4) terwijl de broedpopulatie van de Roodborst in Nederland stabiel is en de Zwartkop talrijker geworden is (gegevens BMP). De overleving van Braamsluiper en Fitis daarentegen is toegenomen terwijl de populaties van beide soorten zijn afgenomen. Kennelijk worden veranderingen op de lange termijn in het aantal broedparen niet (alleen) bepaald door lange-termijnveranderingen in de overleving. Dat is ook logisch: de meeste zangvogels leven maar kort, jaarlijks gaat meer dan de helft van de broedvogels dood en de populatie bestaat dus vooral uit één jaar oude vogels die voor het eerst broeden. Een opvallend patroon dat uit de CES-vangsten naar voren komt is een sterk negatief verband tussen de gemiddelde overlevingskans van adulte vogels van verschillende soorten en de jaarlijkse variatie in die-

zelfde overlevingskans (figuur 5). Bij soorten met een relatief hoge adulte overleving fluctueert het aantal oudere vogels dus veel minder sterk van jaar op jaar dan bij soorten met lagere overleving. Bij de 'goede overlevers' moeten fluctuaties in het aantal broedparen dus voor een groter deel zijn terug te voeren op de aanwas die wordt gevoed vanuit de productie van jongen en de overleving daarvan in de eerste winter. Deze groep omvat vooral grotere soorten zoals Merel, maar ook kleinere lange-afstandstrekkingen zoals Kleine Karekiet en Tuinfluiter. Een lage en variabele overleving vinden we vooral bij kleine vogels zoals Winterkoning, Tjiftjaf, Rietzanger en Roodborst.

Voor een gezonde zangvogelpopulatie dient dus aan twee voorwaarden te worden voldaan: er moet voldoende voedsel en nestgelegenheid zijn in de broedhabitat om een goede reproductie te bewerkstelligen, en de overleving tijdens de winter moet voldoende zijn. Juist die tweede voorwaarde is problematisch, want voor de Afrika-gangers hangt die overleving samen met factoren waarvan we of geen kennis hebben of die we zelf niet in de hand hebben.

Henk van der Jeugd, Christian Kampichler & Hans Schekkerman

Theo Muusse (Dordrecht, 1969) is als boswachter voor Staatsbosbeheer in de Biesbosch verantwoordelijk voor inventarisatie en monitoring. In 2010 gaf hij leiding aan een grote groep SOVON-vrijwilligers die alle 9900 hectares van het gebied op broedvogels hebben geïnventariseerd. "Van zo'n klus moet je vervolgens wel een paar jaar bijkomen."

Overdonderd door Blauwborst

Als we bij de parkeerplaats aan de rand van de Biesbosch aankomen slaat 'Boswachter I&M' Theo Muusse met overdreven enthousiasme zijn portier dicht; BENG! "Ssssst", gebaart hij meteen. Een paar tellen later knalt de explosieve zang van de eerste Cetti's Zanger uit een bosje vlak bij de auto. "Grappig hè. Door de dreun van het portier houden de eerste zingende Merels en Zanglijsters eventjes hun snavel. Het lijkt wel of die Cetti's van die stilte profiteert om duidelijk te laten weten dat dit zijn plekkie is. Dit doet 'ie altijd als ik hier parkeer."

Van de parkeerplaats gaat het naar de steiger, waar een paar motorbootjes liggen te wachten. "Een van de lastigste klusjes van de gebiedsdekkende inventarisatie van de Biesbosch, vorig jaar, was nog wel de organisatie van de bootjes. Zorgen dat de juiste mensen de juiste sleutels van de juiste kettingsloten hebben, zodat ze het gebied in kunnen. Want inventariseren begint hier bijna standaard met een tochtje in de motorboot." Het plotje dat we vandaag gaan tellen ligt achter de polder Maltha, aan de noordkant van de Brabantse Biesbosch. De overtocht gaat langs het territorium van een – volgens Muusse – wat sukkelige Bever. "Als ze het door de opkomende zon nog niet doorhadden, ben

ik met mijn pruttelende buitenboordmotor voor de Bevers vaak het signaal dat de dag begint. Een gemiddelde Bever zal onder duiken als ik eraan kom, maar hier zit er een die voor de boot uit blijft zwemmen en dan na een tijdje op de kant klimt. Dat maakt je als Bever nogal kwetsbaar." En inderdaad, als we bij een kreekje een hoek om varen zien we twintig meter voor ons de duidelijke boeggolf van een zwemmende Bever. Als hij even later over een uitgesleten paadje de kant op klautert zie je pas hoe groot zo'n dier kan worden. "Deze is makkelijk een kilo of dertig", schat Muusse.

Op de hoek van het BMP-plotje aangekomen begint Muusse meteen driftig te noteren. Een Zanglijster in het midden van het gebiedje blijkt een goed baken om veel andere vogels mee te plaatsen: een Snor iets links van de Zanglijster, een Rietzanger ervoor en nog eenetje er schuin achter, een Blauwborst op rechts en pal daarnaast weer een Cetti's Zanger. "Die Cetti's zangers waren hét verhaal van 2010", vertelt Muusse. "We hebben 312 territoria geteld. En maak je geen zorgen; dit jaar hebben we alweer diverse nieuwe territoria gevonden." Het stippenkaartje van de Cetti's in de Hollandse en Brabantse Biesbosch laat een redelijk gelijkmatige massa stipjes zien. Op een paar plaatsen lijken ze een beetje te clusteren, niet toevallig dezelfde plaatsen als waar ruim 900 paartjes Blauwborsten wat dichter op elkaar blijken te zitten. "Het zijn natuurlijk allebei rietvogels", verduidelijkt Muusse, maar het 'hokken' van Blauwborst en Cetti's lijkt verder te gaan dan dat. "Op de een of andere manier zit het territorium van de een altijd pal naast dat van de ander. Het zijn ook twee soorten die allebei op de grond fourageren."

Koude winters

De massa Cetti's Zangers van de Biesbosch is niet onopgemerkt gebleven in vogelend Nederland. Het is een bijzonder verhaal van een verborgen levende zanger met een knallende, niet te missen zang. Regelmatig onderbreekt Muusse zijn verhaal als er vlak bij ons weer een salvo wordt afgevuurd. "Jij noemt

blauwborst en

DE KLEI

Wetenschapjournalist Rob Buitter maakt reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor SOVON NIEUWS verslag van zijn ontmoetingen in het veld.

Cetti's Zanger

het nu heel bijzonder, maar eigenlijk hebben we dit in de jaren zestig en zeventig ook al eens meegemaakt, vooral hier in de zuidwest hoek van Nederland. Een paar koude winters hebben de soort toen weer wat verder teruggedrukt, Zuid-Europa in."

Muusse vertelt erover met een enthousiasme of hij er zelf bij was, maar ook al was hij er vroeg bij met het vogelen in de Biesbosch, de vorige Cetti's piek heeft hij niet heel bewust meegemaakt. "Ik heb vooral heel veel gevogeld met mijn broer Marc, tot ik in Utrecht ging wonen. Ik was daar begonnen aan een studie biologie, maar dat liep spaak. Later ben ik in Dordrecht in de horeca gaan werken. Dat was ideaal te combineren met het vogelen, al sliep ik in die tijd niet veel. Ik kon makkelijk met mijn broer samen een hele ochtend naar een van de eerste Zeearenden toe gaan om daar gewoon uren achtereen te gaan zitten kijken. Geweldig!"

Ook in het voorjaar van 2010 hield het niet over met de slaap in huize Muusse. "Ik deed mijn plotjes samen met Bas Verhoeven. Van eind maart tot eind juni ging bijna iedere dag, een paar uur voor zonsopkomst de wekker. Door het relatief goede weer kregen we maar zelden de tijd om eens een dagje over te slaan en uit te slapen. Het werd een soort automatisme. Iedere dag weer op tijd zijn om dat uurtje van die zangpiek mee te pakken. En de volgende dag, het volgende plotje, hetzelfde liedje."

On-Nederlands

We lopen een rondje om een stuk van 19 hectare rietland dat het hart vormt van het plot van vandaag. Muusse veert op als hij de balts van een Bruine Kiekendief hoort. "Een geweldige specialist; hoort hier helemaal thuis!" Ik veer op mijn beurt op als we vlakbij een blauwborst zien. Maar als ik de felle kleuren van het dier 'on-Nederlands mooi' noem, sputtert Muusse flink tegen. "Kom op zeg, alsof we in Nederland geen mooie soorten mogen hebben?! Er komen hier hele horden vogelaars uit Engeland, speciaal om naar onze Blauwborsten te kijken." De Blauwborst mag in 2010 dan 972 stipjes

op de kaart van de Biesbosch hebben gezet – op 1200 Rietzangers na de meest talrijke van de onderzochte soorten – toch gaat hun aantal de laatste jaren naar beneden. Muusse maakt zich er geen zorgen over. "Zie het maar als een normalisering van het aantal. De opkomst van de Blauwborst in Nederland is voor een belangrijk deel hier in de Biesbosch begonnen. Dit is een soort kraamkamer geweest voor de rest van het land. Tegelijk zie je hier om je heen de successie in het landschap. Oude vrienden waar geen wilgentenen meer worden geoogst worden zachthout oibossen en rietlanden groeien her en der ook dicht. Dat hoort er gewoon bij. De Blauwborst neemt iets in aantal af, maar we krijgen er Groene Specht, Gekraagde Roodstaart en Boomklever voor terug. Ik vind dat mooi om te zien. We willen daar als Staatsbosbeheer ook niets aan doen. Laat het maar gebeuren." Als we weer terug zijn bij de plek waar het rondje rond het riet begon horen we niet alleen de baltsende man van de Bruine Kiekendief, hoog boven ons, maar ook de vrouw die ergens onzichtbaar in het riet terugpiept.

Storm

Het tweede plotje van de dag ligt naast de beroemde polder De Dood. "Hier is de natuurbescherming rond De Biesbosch ooit begonnen", vertelt Muusse. "Toen hier een dijk doorbrak, in 1962, werd besloten de natuur haar gang te laten gaan. Dit stukje is nu nog het enige dat het hele jaar is afgesloten voor bootjes. Sommige recreanten vinden dat maar onzin. 'Wat kan één bootje per dag nou voor kwaads aanrichten?' zeggen ze dan. Nou je ziet het hier voor je. Het verschil tussen één of geen bootje is dat achter deze drijvende versperring wel Krakeenden broeden en ervoor niet."

Als we voet aan land hebben gezet op het BMP-plot, vindt Muusse het eigenlijk al te laat om nog serieus te tellen. We zetten toch door omdat hij vandaag niet alleen een verslaggever, maar ook de jonge Joey Braat (14) op sleeptouw heeft genomen. "Dat er niet zo enorm veel meer zingt is voor hem wel mak-

kelijk om het overzicht te houden en het BMP-en te leren. Hij mag nu de kaart invullen."

We lopen een zachthout ooibos binnen waar her en der nog de sporen te zien zijn van de oude grienden: rechthoekige akkertjes met slootjes ertussen om de grens te markeren van mijn en dijn. Met het afsluiten van het Haringvliet in 1970 kwam niet alleen een eind aan het grootste deel van het getijdenverschil in de Biesbosch, ook de wilgenteelt verdween. Op een enkele diehard griendwerker na dan. "Je ziet wat de natuur vervolgens met de grienden doet. De bomen worden hoog en zwaar en met een paar flinke stormen kiepert de bulk omver. Uit de horizontale stammen groeien vervolgens weer nieuwe loten en voor je het weet heb je het natte, ondoordringbare bos dat je hier voor je ziet." Kli-kli-kli-kli, lacht een Groene Specht op de achtergrond.

Dit jaar staat een aantal geselecteerde BMP-plots op het programma voor een grondige inventarisatie. Volgend jaar wordt de hele Biesbosch bekeken op een select aantal bijzondere soorten uit het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels, het LSB-project, om het jaar daarna weer het selecte aantal BMP-plotjes te tellen. "Met die paar BMP-plots houden we de trends goed bij. Zo'n gebiedsdekkende telling zoals we die vorig jaar hebben gedaan gaat je bepaald niet in de kouwe kleren zitten. Maar dankzij dat werk van al die vrijwilligers weten we nu wel precies hoe de vork in de steel zit. Drie maanden vroeg je nest uit is het verschil tussen extrapoleren of echt weten."

Rob Buiter

BMP beleeft tweede jeugd door autoclustering

Sinds 1984 registreert SOVON met het Broedvogel Monitoring Project (BMP) de aantalsontwikkeling van veel broedvogelsoorten. Anno 2011 is het BMP uitgegroeid tot een SOVON-icoon: verspreid over het hele land trekt een massa kundige vrijwilligers veelal voor dag en dauw het veld in om weer een jaar toe te voegen aan vaak al aanzienlijke telreeksen. Al die mooie en betrouwbare trends die u op onze website kunt bewonderen, zijn terug te voeren op hun inzet. Chapeau dus daarvoor!

Dit voorjaar werd BMP'end Nederland verblijd met een nieuwe handleiding en een geheel nieuwe aanpak van het bureauwerk: de autoclustering. Het lijkt een succes te worden.

Autoclustering slaat aan

Met autoclustering kunnen tellers alle relevante waarnemingen van elk veldbezoek meteen invoeren. Na het invoeren van de laatste veldronde is het vervolgens een kwestie van een druk op de knop en...binnen enkele minuten heeft het programma al die waarnemingen keurig verwerkt tot territoria. Het enthousiasme van de tellers blijkt onder meer uit het feit dat dit voorjaar liefst 216 nieuwe BMP-telgebieden zijn aangemeld. De afgelopen jaren waren dat er minder dan 50 per jaar! Mooi is ook dat terreinbeheerders steeds meer betrokken raken bij het project; een substantieel deel van hun monitoring - die zowel door vrijwilligers als door eigen medewerkers wordt uitgevoerd - maakt nu deel uit van het BMP. Het droge voorjaar kwam veel tellers van pas, maar we zijn benieuwd of de bijzondere omstandigheden invloed hebben gehad op de aanwezige vogelpopulaties. Bij onze weidevogels zijn er duidelijke aanwijzingen in die richting, waarbij het er vooral in de reguliere landbouwgebieden somber uitziet. Hopelijk hebben we dankzij de autoclustering al snel na afloop van het broedseizoen een compleet beeld van de resultaten.

Een paar tips voor het bureauwerk

Het is erg belangrijk dat elke teller de juiste grenzen van zijn of haar telgebied te zien krijgt als er ingevoerd gaat worden. Een aantal tellers heeft ons al fouten in die begrenzing gemeld. Het liefst ontvangen we dan een kaartje (analoog of digitaal) van de bij SOVON bekende begrenzing, waarop de gewenste grenscorrecties duidelijk zijn aangegeven. Wij zorgen er dan voor dat die correcties worden doorgevoerd.

Bij BMP-monitoring is het erg belangrijk dat jaar in jaar uit precies hetzelfde gebied wordt

onderzocht. Mocht u het telgebied willen uitbreiden, bijvoorbeeld vanwege een natuurontwikkelingsproject dat over de gebiedsgrenzen heen gaat: kies dan voor een nieuw telgebied in dat eerder niet-getelde deel, of begin een geheel nieuw telgebied. Ga er in ieder geval niet toe over om dat extra deel zomaar bij het bestaande telgebied te trekken.

Andersom komt het voor dat een eertijds aantrekkelijk telgebied wat saaier geworden is door de komst van een weg, een nieuwbouwwijk of wat dan ook. We stellen het zeer op prijs als u in zo'n geval toch stug doortelt: het is immers heel relevant om te zien wat voor effecten die veranderingen nu precies op de vogelstand hebben. Mocht u het echt niet meer zien zitten, meld dan bij ons dat u ermee stopt en waarom u dat doet. We vinden het belangrijk om dit te registreren. Het maakt nogal wat uit of een teller stopt omdat het gebied veranderd is of gewoon omdat hij er geen zin meer in heeft.

Het is belangrijk om de stippen zo precies als mogelijk te plaatsen. Zeker bij de wat grotere telgebieden is het daarom aan te bevelen om het kaartbeeld 'op te blazen'. Gebruik daartoe de inzoom-opties, die boven de kaart staan aangegeven.

Een laatste tip: kijk altijd goed naar de broedcode. Bij elke soort is standaard de meest gebruikelijke broedcode aangegeven, zoals een 'paar' bij de Grauwe Gans en 'zang/balts' bij de Merel. Uiteraard zult u ook waarnemingen met een afwijkende broedcode doen. Bij alle waarnemingen kunt u desgewenst de standaard vervangen door een ander van de 16 gebruikte broedcodes. Maak daar a.u.b. goed gebruik van, want bij autoclustering luistert het gebruik van de juiste broedcodes nauw.

Meer informatie

Heeft u vragen: overleg met een medeteller en/of laat het ons weten, we denken graag met u mee. Kijkt u alle spelregels nog eens rustig na in de algemene broedvogelhandleiding en in de speciale handleiding autoclustering BMP op de website. Wilt u nog iets nalezen over een bepaalde soort: kijk dan ook eens naar de inventarisatierichtlijnen op de website. Heeft u nog vragen of opmerkingen over de invoer en het autoclusteren? Stuur dan een mailtje aan broedvogels@sovon.nl. Alle BMP'ers veel succes gewenst met het stippen zetten. We zijn enorm benieuwd naar hun resultaten!

Jan-Willem Vergeer & Arend van Dijk

Verder blijf ik natuurlijk mijn BMP-plotjes in de Biesbosch volgen

Frank Saris: nieuwe avonturen?

In 1986 was SOVON een organisatie met een grote achterban van enthousiaste vrijwilligers, maar tevens met een uitermate klein bureau. Het besluit van het toenmalige bestuur om een directeur aan te stellen was financieel gedurfd, werd inhoudelijk door sommigen betwijfeld ('met zó'n kleine staf...?') maar heeft zijn vruchten afgeworpen. In de precies 25 jaar dat Frank Saris directeur was, is de organisatie op alle fronten gegroeid. Bij zijn afscheid is het tijd voor enige bespiegelingen.

Fotos: Harvey van Diek

Frank Saris: "Nu we ruim een jaar in het Natuurplaza in Nijmegen zitten, beginnen we er goed 'ingeburgerd' te raken. We missen de Middelste Bonte Spechten en andere mooie dingen van de Wylerberg nog af en toe, maar er staat veel tegenover. De bijna dagelijkse contacten met collega's die zich bezighouden met andere faunagroepen of met flora en de systemen als geheel ervaar ik als stimulerend, net als de nabijheid van de universiteit. We zijn tegenwoordig een natuurlijk aanspreekpunt als het om aantallen en verspreiding van vogels gaat, en vormen een niet meer weg te denken factor in de Nederlandse natuurbescherming en het beleid. Met zo'n 60 werknemers, vele duizenden leden en een nog grotere achterban van gemotiveerde tellers zijn we binnen die wereld een stevige organisatie. Dat doet wel eens terugdenken aan hoe het allemaal begonnen is, heel klein toch eigenlijk. Toen ik lang geleden in het Algemeen Bestuur van SOVON aantrad, trof ik een staf aan van maar een man of vier. Een lichtelijk overwerkt gezelschap dat de boel met goede moed draaiende hield, met coaching door het Dagelijks en Algemeen Bestuur.

En misschien mijn boerderijtje in Oost-Hongarije omvormen tot een educatief centrum

Veel inzet, enthousiaste bestuursleden en allemaal goede bedoelingen, maar met het gevaar te kapseizen. Ik zag vooral ook waar de kansen noodgedwongen bleven liggen. De broedvogelatlas was verschenen, de 'winteren trekvogelatlas' stond eraan te komen, en nu of nooit was het zaak om een flitsende start met monitoring te maken en op termijn ook met verklarend onderzoek. Er moest iets bestendig voor de toekomst worden uitgezet.

Ik had dan ook meteen interesse toen er een vacature voor het directeurschap werd uitgeschreven. Overigens werd deze titel tijdens de sollicitatieprocedure eerst nog afgewaardeerd naar Hoofd Bureau. Met een prima baan als onderzoeker bij TNO en een goed gevulde orderportefeuille zette ik wel wat op het spel. Maar ik vond de zekerheid van een uitgestippelde toekomst, met opdrachten die me niet echt in het hart raakten, niet opwegen tegen een enigszins riskante maar inhoudelijk uitermate boeiende overstap. Want al was SOVON maar klein, er waren tal van mogelijkheden om dat te veranderen. En mede door het uitgebreide netwerk dat ik al opgebouwd had binnen mijn vorige werkring, achtte ik mezelf hiervoor een geschikte figuur.

Het was een spannende tijd, die opbouw-jaren, en het was flink buffelen geblazen. Gelukkig dat we toen nog niet aan tijdschrijven deden! De klok rond met SOVON! We werden in het wetenschappelijke wereldje nog niet overal serieus genomen en het was duidelijk dat we meer aan profilering moesten doen. Een goede stap in die richting was de verhuizing van Arnhem, waar we onderdak genoten bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, naar de Wylerberg bij Beek-Ubbergen. Prachtig gebouw, schitterende omgeving maar vooral ook een eigen kantoor met – althans in het begin – een zee van ruimte. We vonden het een ongekende weelde en het heeft veel goed gedaan voor de herkenbaarheid van de organisatie. Ook was het de hoogste tijd voor een professionaliseringslag. De ene typemachine, daarna de ene inge door het volledige personeel gedeelde

pc, maakte plaats voor een gestaag uitdijend computerpark, er werden afdelingen in het leven geroepen, jaarplannen gemaakt, het tijdschrijven en heuse arbeidsvoorwaarden werden geïntroduceerd; klinkt niet zo boeiend, maar het zijn allemaal noodzakelijke dingen in een groeiende organisatie. Bij dit alles was het natuurlijk belangrijk om de output te verbeteren. Dat gebeurde door een eigen tijdschrift te beginnen, SOVON-Nieuws, dat aanvankelijk niet veel meer was dan een nietje door de project-A4tjes van voorheen. En door een stroom van rapporten, artikelen en soms ook boeken op gang te brengen.

Langzaam maar zeker kregen we de monitoring van 'alle' vogelsoorten in de vingers. Het 'binnenpraten' van de watervogeltellingen, uitermate belangrijk in ons watervogelrijke land, beschouw ik daarbij als een van de hoogtepunten. Gaandeweg gingen we ook verklarend onderzoek opstarten, zoals het Nestkaartenproject. Jammer in dat verband was het dat de door mij vurig verhoopte fusie met het Vogelringstation niet doorging. Het had in mijn ogen tot een versterking van beide partijen kunnen leiden en tot wezenlijke inhoudelijke verdieping; maar misschien dat het er nog ooit van komt.

Internationaal staken we in Europa onze nek ver uit, gegeven de beperkte omvang van ons land. Zo ver, dat de Engelsen hierdoor ook meer actief in de benen kwamen, met de eerste Europese broedvogelatlas als prachtig eerste resultaat. Niet helemaal op tijd van de persen gerold, overigens: het eerste exemplaar dat we op de Landelijke Dag van 1996 presenteerden, was immers een lege dummy...

In toenemende mate begonnen we ons ook bezig te houden met adviezen en onderzoek ten behoeve van terreinbeheer en beleidsvragen. Hoe maken Steenuilen en Nachtzwaluwen gebruik van hun omgeving, wat eten ze, wat bepaalt hun broedsucces? Maar ook: hoeveel zomerganzen zijn er en waar zitten ze? Wat zegt de literatuur over de door sommigen als gevaarlijke exoot beschouwde Huiskraai? Het zijn studies die door een deel van de achterban wel eens

Tijdens het onderzoek voor mijn boek '100 jaar vogels beschermen' heb ik gemerkt hoe spannend historisch graafwerk kan zijn.

met argusogen gevolgd worden, want we zijn natuurlijk allemaal vogelliefhebbers en in principe wars van allerlei ingrepen. Maar het kan niet vaak genoeg benadrukt worden dat SOVON, als onafhankelijk kenniscentrum, een maatschappelijke functie heeft om ook zo'n onderzoek niet uit de weg te gaan en te zorgen voor objectieve informatie, niets meer en niets minder. Harde cijfers, betrouwbare informatie, dat is wat we leveren. Het beleid zelf moet door anderen worden uitgestippeld, evenals eventuele acties tegen dat beleid. Persoonlijk vind ik het nog wel eens lastig om me hiertoe te beperken, zeker als je merkt dat het beleid het niet of verkeerd oppakt. Vandaar dat ik ook heel veel waarde hecht aan een uitstekende relatie met Vogelbescherming; het onderkennen van beider onafhankelijke rollen heeft in een sterke tandem geresulteerd, iets waar bij andere soortgroepen nog wel eens tegenop gekeken wordt. En continuering van deze samenwerking is tegelijk een krachtig wapen tegen het huidige natuurvijandige overheidsbeleid: gewoon blijven meten hoe het met de afgesproken doelen (Natura 2000 e.d.) staat, en anders in Brussel aan de bel trekken.

In al die jaren heb ik het waarnemerscorps natuurlijk zien veranderen. Waren we aanvankelijk vooral een organisatie voor en door 'jongeren', tegenwoordig moeten we het meer van de wat 'oudere jongeren' hebben. De veelgevreesde vergrijzing slaat ook bij ons toe. We nemen het serieus, hebben de contacten met de Jeugdbonden verstevigd, waren betrokken bij de Wildzoekers en het opzetten van cursussen. Maar ik maak me er toch ook weer niet overdreven bezorgd over. Half april vond de landelijke dag plaats voor jongeren die iets met natuur hebben, en

werden mijn tuin en erf in de Ooijpolder tijdelijk omgetoverd in een natuurcamping. Het enthousiasme dat ik zag was hartverwarmend. 's Morgens vroeg, terwijl de rijp nog op de tentjes lag, kicken van de Steenuiltjes die een duet hielden aan beide zijden van het erf. Zolang dat enthousiasme nog bestaat, zit het wel snor. Natuurlijk, veel jongeren zijn vooral met de 'leukere soorten' bezig, maar ze zijn vaak niet te beroerd om mee te werken aan een of ander project of gaan dat op wat latere leeftijd alsnog doen. Je moet ze nú echter wel zien te interesseren in je organisatie, en daartoe moet je ze op hun eigen manier aanspreken. Niet met oerdegelijke verhalen en gecompliceerde handleidingen, maar met korte oproepen, nieuwtjes en berichten op Twitter en Facebook. Iets waaraan we werken. Ook samen met diezelfde jongeren.

Bijzonder aan de organisatie SOVON is ook het feit dat het een vereniging is. Als ik dat aan andere ondernemers vertel, kijken ze me glazig aan: hoe kun je nu risicovolle projecten binnen halen, met veel verantwoordelijkheid, en tegelijk een Ledenraad met bestuur boven je hebben, zonder subsidies of loterijinkomsten? En al die gremia ook nog eens in dezelfde richting laten bewegen? Hoe dat werkt, kan ik ook eigenlijk niet uitleggen, feit is wel dat het werkt. En het is beslist ook geen zwak model, zeker als je ziet hoe tegen de door SOVON geleverde kwaliteit wordt opgekeken, tot in hoogste (juridische) instantie.

Eigenlijk zijn er nog genoeg uitdagingen om nog een hele tijd bij SOVON door te gaan, maar toch heb ik besloten er na een kwart eeuw een punt achter te zetten. De overgang van de Wylerberg naar het Natuurplaza en de overeenkomst met de Gegevensautoriteit Natuur beschouw ik als een nieuw knippunt in de ontwikkeling van de organisatie. We zitten opnieuw in een overgangsfase, ditmaal met een andere werkomgeving en nieuwe kansen tot samenwerking met andere organisaties, maar ook met nieuwe problemen gezien het veranderende politieke klimaat. Het vereist een nieuw élan om er weer tegen aan te gaan en ik begon te twifelen of ik die

Wat zegt de literatuur over de door sommigen als gevaarlijke exoot beschouwde Huiskraai?

kar nog met voldoende energie en uitdaging kon trekken. Daarom maak ik nu plaats voor nieuw bloed in de organisatie. Uiteraard voel ik me tot in mijn tenen verbonden met 'mijn' cluppie en ben ik razend benieuwd naar de koers die mijn opvolger gaat varen. Ik hoop dat SOVON geen echt instituut gaat worden (die verdwijnen namelijk uiteindelijk allemaal): laat het een creatieve broedplaats blijven, waar voortdurend de juiste en vernieuwende vragen worden gesteld en op voorhand niets vanzelfsprekend is. Goed blijven luisteren dus naar de achterban en steeds open staan voor nieuwe inzichten vanuit het groeiende aantal studenten, dat bij ons aanklopt.

Maar het is niet goed om wellicht mijn opvolger voor de voeten te lopen, daarom ga ik enige afstand houden. Eerst ga ik een paar maanden met mijn vriendin Ria door Australië trekken. Als ik terugkom, ben ik van plan veel aan schrijfwerk te gaan doen. Voorzichtig zit ik te denken aan een biografie over Victor Westhoff, de erudiete plantenkenners die zoveel betekend heeft voor de natuurbescherming in ons land. Hoe pasten zijn ideeën in de eigen tijd, wat zal er nu van bekliven? Welke biodiversiteit beoogden we toen, wat is er echt overeind gebleven en hoe duurzaam is dat. Dankzij onze eigen bestanden, kunnen we daar nu uitstekende en betrouwbare beelden van laten zien, over een paar jaar weer helemaal fris en fruitig in een nieuwe broedvogelatlas! Of een boekje over de geschiedenis van onze staatsdienst voor natuur, SBB, als die binnenkort dankzij de huidige kortzichtige politiek failliet is gegaan.

En wat ik zeker óók wil doen, is werken aan een boek over 40 jaar SOVON. Tijdens het onderzoek voor mijn boek '100 jaar vogels beschermen' heb ik gemerkt hoe spannend historisch graafwerk kan zijn. Niks stoffige archieven, ik voelde me soms een detective! Het zal nog wel wat voeten in de aarde hebben voordat het allemaal zo ver is, want ik moet zelf de financiering binnen zien te halen, iets waar ik overigens niet tegenop zie. De werkplek is er ideaal voor...de Wylerberg! Onze net met enige spijt verlaten denkdiamant is immers heringericht om te dienen als veldstudiecentrum, en als je daar geen inspiratie krijgt, dan nergens. Weg bij SOVON dus en op een andere manier er toch nauw mee verbonden blijven, zo zie ik mijn toekomst. En wat ik verder ga doen zie ik wel: ik hou niet zo van een voorspelbare toekomst. Misschien ga ik me ook wel actiever opstellen binnen de natuurbescherming. Als ik de verdeeld-

heid en de te grote ego's zie binnen de hedendaagse natuurbeschermers, en dat in het huidige politieke klimaat waarin natuur helemaal 'uit' dreigt te raken, jeuken mijn handen. Ik beschouw mezelf als een verbindende persoon, misschien ga ik er wel energie in steken om de natuurbeschermers meer op één lijn te krijgen.

Verder blijf ik natuurlijk mijn BMP-plotjes in de Biesbosch volgen, waar ik al 30 jaar mee bezig ben en kan ik het proefschrift dat ik bij mijn start bij SOVON moest onderbreken nog eens afschrijven. Het is verder prachtig om mijn eigen land in de Ooijpolder natuurvriendelijk te beheren, bijen te houden en aan te sluiten op andere te ontwikkelen gebieden. En misschien mijn boerderijtje in Oost-Hongarije omvormen tot een educatief centrum, aansluitend bij het nieuwe Wildernisnetwerk in Europa (kom toch eens kijken!). Het is nog lang geen tijd om achter de geraniums plaats te nemen, saai planten trouwens."

Fred Hustings

Gezocht: Vrijwilliger van het Jaar 2011

Voor de vierde keer op rij gaat SOVON op zoek naar bijzondere personen die in aanmerking komen voor de titel 'Vrijwilliger van het Jaar 2011'. Kandidaten voor de titel zijn mannen of vrouwen die zich op een opmerkelijke en belangeloze manier inzetten voor vogelonderzoek. Ken jij zo'n vrijwilliger die enthousiast alle energie en tijd steekt in de lokale vogelwerkgroep, in een bijzonder project of zich op een andere manier buitengewoon verdienstelijk maakt voor vogels en vogelonderzoek, meld hem of haar dan aan! Heeft je kandidaat afgelopen jaar meegedaan maar niet gewonnen? Kandidaten kunnen meerdere keren meedingen naar de titel, dus gun je favoriet nog een kans.

Tijdens de Landelijke Dag op zaterdag 26 november wordt aan de winnaar de Zilveren Zwaluw en een prachtig op maat gemaakt schilderij van Elwin van der Kolk overhandigd.

Aanmelden kan tot 31 augustus door het volledig ingevulde aanmeldingsformulier te sturen aan Nicole Boeijink. Het aanmeldingsformulier en reglement met aanvullende informatie zijn te vinden op de website.

Kom naar de open dag:

'Vogels naar Afrika'

op **zondag 4 september** in
het Afrika Museum in Berg en Dal

Op zondag 4 september a.s. organiseert Vogelbescherming Nederland in samenwerking met SOVON in het Afrika Museum in Berg en Dal (bij Nijmegen) een open vogeldag voor iedereen die van vogels, van vogels kijken en Afrika houdt. Het thema van de dag is 'Vogels naar Afrika'. Naast vogellezingen, voordrachten, exposities, workshops (o.a. fotografie, digiscoping, tekenen, zelf Afrikaanse vogelmaskers maken en waterdrums spelen) zijn er aparte rondleidingen langs bijzonder fraaie vogelmaskers in het Afrika Museum. Op het ruime terrein van het Afrika Museum is een grote circustent aanwezig waarin de verschillende voordrachten en lezingen zullen plaatsvinden o.a. zullen er enkele Afrikaanse gastsprekers zijn. Al met al een geheel Afrikaanse sfeer met vogels als leidraad.

Er worden live vogels geringd bij Huize Wylerberg in Beek-Ubbergen, speciaal op deze dag mogen kinderen daarbij een kijkje gaan nemen. Zij worden met een pendelbus heen en weer gebracht. In enkele kleinere zalen zullen doorlopende korte lezingen gehouden worden en het auditorium wordt omgetoverd tot een vogelfilmzaal. Daarnaast zal op een van de weides een vogeltrektelpost ingericht worden om de eerste vogels die weer naar Afrika trekken uit te zwaaien. Er is voor iedereen, jong en oud wat te beleven. Meer informatie te vinden op www.sovon.nl, www.vogelbescherming.nl en www.afrikamuseum.nl.

Gezien de verwachte drukte raden we u aan om zoveel mogelijk met het openbaar vervoer te komen of te carpoolen. Het Afrika Museum is op zondag 4 september van 10.00 tot 17.00 uur geopend. Toegangskartjes kunt u van te voren bestellen, informatie hierover en over het programma vindt op de eerder genoemde websites.

Symposium Van waarneming naar natuurbescherming

In Nederland doen ongeveer 20.000 mensen op vrijwillige basis onderzoek naar planten en dieren in de natuur. Geen land ter wereld weet zoveel van haar natuur als Nederland. Toch heeft al die kennis nog niet kunnen leiden tot adequate bescherming van de natuur. Ten opzichte van 1850 is 80% van onze soortenrijkdom verdwenen en nog altijd gaat - met name in de agrarische gebieden - de biodiversiteit hard achteruit. En als je het huidige beleid er op nakijkt, zal het de komende tijd niet veel beter worden. We zullen op zoek moeten gaan naar betere toepassingen van al onze kennis over de natuur. En als je tegenwoordig natuur en landschap wilt beschermen, zul je het zelf moeten doen!

Daarom organiseren de KNNV en de VOFF op 1 oktober 2011 het congres 'Van waarneming naar natuurbescherming'. Het doel van dit congres is om vrijwillige waarnemers, onderzoekers en betrokken burgers handvaten te bieden om de bescherming van de natuur in hun eigen omgeving zelf aan te pakken.

Door middel van lezingen, presentaties en thematische workshops worden deze mensen gemotiveerd om hun werkterrein en expertise te verbreden naar allerlei praktische vormen van natuurbescherming. Reserveer daarom vast 1 oktober in je agenda.

Locatie: Hogeschool Domstad Utrecht (loopafstand CS). Aanvang: 10.00 uur

Het congres Van waarneming naar bescherming wordt georganiseerd door de KNNV en de VOFF, in samenwerking met onder andere Vogelbescherming Nederland, Landschapsbeheer Nederland, FLORON, SOVON, RAVON, de Vlinderstichting, Zoogdiervereniging, de Groene Elf, Landschapsbeheer Nederland, Milieudefensie en Stichting Natuur en Milieu. En passant viert VOFF en KNNV nog hun gezamenlijk 125 jarig bestaan.

Zie ook www.knnv.nl en/of www.voff.nl

Vrijwilliger van 2010 Harry van Vught

Op de Landelijke Dag van 2010 werd Harry van Vught tot Vrijwilliger van het Jaar benoemd. De 71-jarige was blij verrast met deze eervolle vermelding die hij ten volle verdient.

Harry is vergroeid met West-Brabant én met SOVON. Hij was ruim 40 jaar geleden een van de oprichters van de West-Brabantse Vogelwerkgroep en is altijd een van de meest actieve leden gebleven; bovendien vervulde hij langjarige bestuursfuncties binnen de werkgroep en verzorgde hij lange tijd de redactie van het verenigingsblad 't Hupke. Hij schreef daarin vele artikelen, al dan niet onder het pseudoniem Biemeeus (= Brabants voor Koolmees). Een kwart van alle waarnemingen in het archief van de Vogelwerkgroep (1968-2008) is afkomstig van deze onvermoeibare veldwerker.

Als rasechte teller nam en neemt hij deel aan een veelheid aan projecten. Dat begon eind jaren zestig met het tellen van Grutto's en Oeverzwaluwen voor het Contactorgaan voor Vogelstudie, de voorganger van SOVON, en waaierde sindsdien alle kanten uit. Want Harry is niet eenkennig in zijn vogelvoorkeuren en heeft een veelzijdige belangstelling, van het tellen van kolonievogels (hij sjouwt jaarlijks vele kolonies van Blauwe Reiger, Huis- en Oeverzwaluw en Roek af) via watervogels (hij telt ze al zolang SOVON bestaat) tot stadsvogels (hij werkte mee aan

de broedvogelinventarisatie van Breda, die uitmondde in 2009 in het boek 'Vogels houden van Breda'). Zijn organisatorische kwaliteiten kwamen veelvuldig tot uiting binnen de Vogelwerkgroep (o.a. organisatie van lezingen, cursussen, tellingen en excursies) en ook SOVON (districtcoördinator en pragmatisch lid van het Algemeen Bestuur). Naast dit alles vindt hij ook nog tijd om vogels te ringen, in tientallen nestkasten in het Liesbosch, met mistnetten in de Achterste Kooi bij Terheijden en op andere plekken.

Uit dit alles blijkt al dat gedrevenheid een van zijn meest markante eigenschappen is. Enthousiasme en bescheidenheid worden eveneens vaak genoemd, wanneer het over Harry gaat. Voorts blijkt hij voor de duvel niet bang, gezien het feit dat hij overal in zijn auto slaapt. Ook in een donker bos in Polen... waar een gewerschot op korte afstand de rust wreed verstoort. Terwijl het hart van zijn reisgenoot stilstond, ontdeed Harry zich kalm van de slaapzak om in pyjama eens poolshoogte te nemen. En voor muggen heeft hij al helemaal geen vrees, want waar anderen lek gestoken worden in een moeras, houdt onze supervrijwilliger doodleuk vol: "ik zie geen muggen hoor".

We wensen de Vrijwilliger van het jaar 2010 nog vele jaren in goede gezondheid toe!

Vrijwilliger van het jaar Harry van Vught ontvangt de bijbehorende prijs van Frank Saris. Foto: Peter Eekelder

Heb jij een mening over de website? Neem dan contact op met Laurien Holtjer.

SOVON werkt aan een nieuwe website. Laat je mening horen!

De website van SOVON is aan vernieuwing toe. Want in slechts een paar jaar tijd is er veel veranderd op het gebied van internet. We willen de nieuwe mogelijkheden gaan toepassen om het gebruiksgemak te vergroten. Ook gaat SOVON gericht aan de slag met Sociale Media zoals Facebook, Twitter, LinkedIn en YouTube. Het laatste medium willen we onder andere gaan inzetten voor instructiefilmpjes (bijvoorbeeld: Hoe kan ik vogels tellen volgens de BMP-methode).

Dit alles willen we uiteraard goed aanpakken. We nemen daarom ruim de tijd om straks een gloednieuwe, mooie website te lanceren. Een website die aansluit bij jouw wensen en behoeften. Daarvoor moeten we natuurlijk wel weten wat deze zijn. Wij zijn dus benieuwd naar jouw ervaringen. Wat vindt jij van de huidige website? Welke informatie zoek je? Kun je vinden wat je zoekt?

Om hier achter te komen, plaatsen we een online enquête op de website. Daarmee hopen we van zoveel mogelijk websitebezoekers een reactie te krijgen. Daarnaast willen we in persoonlijke gesprekken dieper ingaan op gebruikerservaringen. Hiervoor zoekt SOVON mensen die willen deelnemen aan een gebruikerspanel. Wil jij jouw ervaringen en mening met ons delen? Laat het ons dan weten door te mailen naar laurien.holtjer@sovon.nl. Zodra we een gevarieerde groep mensen bij elkaar hebben, nodigen we ze uit voor een bijeenkomst waarin we graag horen hoe SOVON de website voor jou optimaal kan maken.

SOVON komt met vernieuwd cursusaanbod

Vrijwilligers vervullen binnen de SOVON-projecten een belangrijke rol. Een goede toepassing van de telmethoden is essentieel en daarom vindt SOVON het belangrijk om bestaande en nieuwe vrijwilligers goed op te leiden. Er is in de afgelopen jaren veel veranderd binnen de projecten, maar ook binnen Vogelwerkgroepen. Vraag en aanbod sloten niet meer helemaal op elkaar aan. Daarom heeft het educatieteam de cursussen eens flink onder handen genomen. Zelfs zo drastisch dat er van de bestaande cursus nog maar één over is en zelfs die is aangepast.

Het nieuwe cursusaanbod richt zich voornamelijk op Vogelwerkgroepen die een cursus willen geven voor leden en belangstellenden. SOVON voorziet waar nodig in ondersteuning en cursusmaterialen. De cursussen variëren in duur en intensiteit maar ook in mate van detail.

Om te beginnen is er sinds dit voorjaar een **SOVON Kennismakingsavond**, (gegeven door een medewerker van SOVON). Een avond voor geïnteresseerde vogelaars die kennis willen maken met het werk van SOVON, de diverse vrijwilligersprojecten en de mogelijkheden om hieraan deel te nemen. Met name interessant voor Vogelwerkgroepen die graag meer willen doen met projecten en SOVON maar nog niet precies weten hoe of wat en waar de kansen liggen.

Daarnaast is er een nieuwe cursus **Broedvogels Inventariseren**, waarin verschillende

telprojecten van SOVON aan de orde komen, te weten: tellingen in proefvlakken (BMP) en kolonies (LSB) en punttellingen (MUS/MAS). Geïnteresseerde vogelaars met soortenkennis die aan een telproject mee willen doen maken kennis met de verschillende telmethoden en kunnen na het volgen van deze cursus een goede keuze maken welk project het meest geschikt is.

De alom bekende **BMP-cursus Broedvogels Inventariseren** is natuurlijk niet weg te denken uit het aanbod. Deze cursus heeft met de invoering van het autoclusteren een drastische verandering ondergaan. De aandacht ligt nu veel meer op het veldwerk dan op het interpreteren. De pilot van deze cursus loopt op dit moment in Deventer en de cursisten zijn enthousiast. Door het gemak van het autoclustersysteem kan veel meer aandacht gegeven worden aan het waarnemen in het veld. En daar doet men het tenslotte voor.

De verwachting is dat er een drempel is weggenomen voor iedereen die graag de cursus wil doen maar tegengehouden werd door de 'moeilijkheid' van het interpreteren van de gegevens.

De cursus **Water- en Wintervogels Inventariseren** is nog in ontwikkeling en wordt waarschijnlijk dit najaar aangeboden. Na het volgen van deze korte cursus kan men deelnemen aan de midwintertelling, maandelijke watervogeltelling of hoogwatertelling in een getijdengebied.

De **MUS-internetcursus** is niet nieuw maar hoort ook in dit rijtje van cursussen thuis. SOVON heeft deze internetcursus ontwikkeld voor (aankomende) tellers van het stadsvogelmeetnet MUS. In de cursus wordt aandacht besteed aan de herkenning van de vogels op zicht, maar vooral ook aan de zang. Natuurlijk kan deze cursus ook gevolgd worden door iedereen die zijn of haar vogelkennis nog even wil opfrissen.

Overweeg je om als vogelwerkgroep een cursus te geven, of wil je meer informatie over een cursus, neem dan contact op met **Nicole Boeijink**

Naar een nieuw atlasproject voor broed- en wintervogels

Het lijkt misschien nog maar kort geleden dat de tweede Atlas van de Nederlandse broedvogels uitkwam. Maar is de rug van het boek niet al verbleekt, en zitten er geen kreukels in door het vele gebruik? Open de atlas nog eens, kijk hoe de verspreidingskaarten van bijvoorbeeld Canadese Gans, Slechtvalk, Zomertortel, Spotvogel en Buidelmees zich verhouden tot de eigen ervaringen in recente jaren, en je beseft weer hoezeer de Nederlandse broedvogelbevolking aan verandering onderhevig is. Voor doortrekkers en wintergasten is dat niet anders, en voor die groepen dateert de vorige atlas van 30 jaar geleden! Bonte Kraaien zijn in die periode vrijwel verdwenen en Grote Zilverreigers sterk opgekomen, om maar eens twee uitersten te noemen. Bedenk daarbij dat er in het ruimtelijke en natuurbeleid in Nederland en Europa steeds meer behoefte is aan gegevens over verspreiding en aantallen van vogels en je voelt hem al aankomen: hoog tijd voor een nieuwe atlas!

We zijn dan ook de eerste voorbereidingen aan het treffen voor een nieuw atlasproject, te starten in 2012 of 2013. Hoe opzet en veldwerk er precies uit moeten gaan zien wordt op dit moment nog bestudeerd, maar een paar keuzen zijn al gemaakt. De belangrijkste is dat de nieuwe atlas zich niet zal beperken tot broedvogels, maar ook vogels buiten de broedtijd zal meenemen. Er ligt dus ook atlasveldwerk in de wintermaanden in het verschiet, en wellicht ook in belangrijke doortrekperiodes. Uiteraard zullen we ervoor zorgen dat de verzamelde gegevens vergelijkbaar zijn met die uit voorgaande atlanten, zodat de veranderingen in kaart kunnen brengen. Het verzamelen van een complete soortenlijst per atlasblok in combinatie met meer kwantitatieve gegevens van kilometerhokken en punten, net als bij de vorige atlas, ligt dus voor de hand. Tegelijkertijd willen we de verspreidingsbeelden fijnschaliger maken en meer aandacht geven aan schattingen van dichtheden en aantallen in heel Nederland of bepaalde regio's en/of land-

schapstypen. Daarbij is het overigens niet de bedoeling om het veldwerk voor de vrijwilligers veel ingewikkelder te maken; we denken dit te kunnen bereiken door de veldgegevens te koppelen aan digitale habitatinformatie die tegenwoordig landdekkend beschikbaar is. Ook detailinformatie uit andere SOVON-projecten, zoals het BMP en MUS, zal hierbij worden benut. Bij de gegevensinzameling en presentatie van de resultaten willen we eveneens gebruik maken van de mogelijkheden van de moderne tijd. Online invoer van gegevens hoort daarbij, maar we willen internet ook gebruiken voor een gedetailleerdere en uitgebreidere presentatie van resultaten dan in een papieren atlas mogelijk is. Zeker, er komt een boek, maar daarnaast ligt het voor de hand om aanvullende informatie te bieden op internet. We denken er zelfs aan om een deel van het veldwerk na voltooiing van de atlas door te laten lopen, zodat de verspreidingskaarten op de website jaarlijks kunnen worden geactualiseerd. Op die manier ontstaat een 'levende' verspreidingsatlas.

Momenteel zijn we bezig om de opzet en methoden voor het project nader uit te werken (enkele groepen vrijwilligers beproeven zelfs al methoden in het veld), contacten te leggen met partners zoals waarneming.nl, en een goed begin te maken met de fondsenwerving. Afhankelijk van de resultaten zal in het vroege najaar worden besloten of het project haalbaar is, en of het veldwerk dat vermoedelijk drie jaar zal vergen al in 2012 van start kan gaan. In ieder geval kunnen onze waarnemers zich opmaken voor een spannend nieuw atlasproject. We hopen natuurlijk dat ook veel nieuwe vogelaars de charme zullen ontdekken van het naar soms onbekend terrein gedirigeerd worden om te ontdekken wat daar aan vogels voorkomt, in zomer en winter!

Hans Schekkerman, Chris van Turnhout & André van Kleunen

Hoe een Buizerd op je zenuwen kan werken

Elke keer wanneer ik op de A15 knooppunt Nijmegen nader, zie ik een lantaarnpaal met een wat vreemd omhoog gerichte camera, en elke keer denk ik in een flits 'Buizerd', terwijl ik eigenlijk weet dat dit geen vogel is. Toevallig hoorde ik een bijrijder laatst precies hetzelfde zeggen, een mooie aanleiding om een stukje wetenschap te koppelen aan het alledaagse.

Normaal gesproken kost het vaak maar een fractie van een seconde om een persoon of object te herkennen, zelfs onder zeer verschillende omstandigheden. Hoe dit precies werkt is nog niet helder, maar wel zijn er in de hersenen van proefpersonen neuronen (zenuwcellen) aangetroffen die als enige doel hebben snel een specifiek voorwerp of persoon te herkennen. Ze worden met een knipoog 'Jennifer Aniston cells' genoemd, omdat een foto van de bekende Amerikaanse actrice een rol speelde in het onderzoek. Bij veel proefpersonen bleken ook bepaalde (groepjes van) cellen actief te worden tijdens een MRI-scan bij een foto van Bill Clinton, de Beatles of het operahuis in Sydney.

Iedereen heeft waarschijnlijk dit soort 'herkenning' neuronen voor familieleden, de eigen auto enzovoort. Maar ook voor vogels! Heel herkenbaar; je ziet een vrij grote, grijzige vogel wat onhandig in een boom landen en je weet bijna gelijk dat dit een Houtduif is. Als je gaat nadenken over de kenmerken heb je die niet heel duidelijk gezien, maar toch weet je in een fractie van een seconde wat het was. Het is een razendsnel proces van herkenning van basale kenmerken en eliminatie van onwaarschijnlijke opties. Ervaren vogelaars hebben dus ook zulke cellen, niet eens zozeer voor specifieke soorten. Het onder vogelaars lang bekende begrip 'jizz' is hier ook aan gerelateerd (verbastering van de afkorting van General Impression of Size and Shape). Overigens zijn vogelaars hierin niet uniek, vergelijkbare resultaten zijn ook gevonden onder liefhebbers van auto's. Beginnende vogelaars hebben deze cellen nog niet ontwikkeld. Zij moeten vaak eerst alle kenmerken aflopen voordat ze zeker zijn van wat ze zien. Na een tijdje zien ook zij echter in een flits, op basis van verhouding en kleurpatroon of zelfs alleen gedrag, dat een vink een Vink is.

En heel soms reageert zo'n cel te snel en foutief... Zo zal ik elke keer wanneer ik langs die lantaarnpaal rijd in een flits blijven denken 'Buizerd', nog voordat ik mezelf kan corrigeren omdat ik weet dat dit een camera is. Een schrale troost is dat ik blijkbaar al wel beschik over neuronen die passen bij een ervaren vogelaar, maar dat sommige wat erg enthousiast zijn. En gelukkig ben ik ook niet de enige met een over-actieve buizerd-cel.

Maartje Liefing

Literatuur

Bukach C.M. *et al.* 2006. Beyond faces and modularity: the power of an expertise framework. *Trends in Cognitive Sciences* 10: 159-166.

Gauthier I. *et al.* (2000) Expertise for cars and birds recruit brain areas involved in face recognition. *Nature Neuroscience* 3: 191-197

Quian Quiroga R. *et al.* 2005. Invariant visual representation by single neurons in the human brain. *Nature* 435: 1102-1107.

Fotografeer mee met 'NL in Beeld'!

De laatste decennia is er erg veel veranderd in het Nederlandse landschap, en de volgende decennia zal dat proces zich nog sneller voltrekken. Er worden wegen aangelegd, Vinex-wijken gebouwd en het gras wordt steeds vroeger gemaaid, terwijl de koeien veel meer dan vroeger in de stal blijven. Een deel van die veranderingen is vast te stellen door vergelijking van topografische kaarten en statistieken. Een belangrijk deel ook niet. Met z'n allen steken we veel tijd in het beeld brengen van veranderingen in de Nederlandse vogelbevolking. Ze zijn groten-deels het gevolg van de hierboven beschreven landschappelijke veranderingen. Als we bijvoorbeeld kijken naar de verspreiding van heel gewone soorten tijdens de eerste broedvogelatlas uit de jaren zeventig en de tweede van eind jaren negentig, zijn de verschillen vaak gigantisch. Maar eigenlijk weten we maar weinig over de veranderingen in het landschap in deze periode. Op topografische kaarten kunnen we zien dat bijvoorbeeld veel kleine landschapselementen zijn verdwenen, maar niet dat een bosrand ingrijpend is veranderd door het verdwijnen van struiken. En het gras op alle topografische kaarten is lichtgroen, maar kan in de praktijk variëren van hardgroen tot een bonte kleurenpracht. Stel je eens voor, dat we tijdens deze atlas-

projecten op het middelpunt van alle kilometerhokken foto's hadden gemaakt. Dat zou toch een prachtig archief vormen van de veranderingen in het landschap! Helaas kunnen we de klok niet terugdraaien, maar we kunnen wel met ingang van vandaag beginnen om het Nederlandse landschap op een zeer gestructureerde manier letterlijk in beeld te brengen.

Daarom heeft de stichting Saxifraga (www.saxifraga.nl) besloten om het project 'NL in Beeld' te starten. De bedoeling is om van elk kilometerhok in Nederland ten minste vier foto's te maken volgens een gestandaardiseerde methode. Deze verzameling foto's zal het mogelijk maken om nauwkeurig vast te leggen hoe het Nederlandse landschap er nu uitziet. Als zo'n project over tien of twintig jaar wordt herhaald, zijn de landschappelijke veranderingen duidelijk en in principe eenvoudig te analyseren. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met SOVON en De Vlinderstichting. Wij willen op dit punt samenwerken met Saxifraga, zodat het gezamenlijke materiaal voor een analyse van het landschap voor een eventuele volgende verspreidingsatlas kan worden gebruikt. Alle foto's worden tevens op een website geplaatst en zijn voor iedereen toegankelijk en vrij te gebruiken.

Meedoen?

Het gaat hier om een groot project, dat alleen met de hulp van veel fotografen uitvoerbaar is. Fotograferen is populairder dan ooit. Wij gaan er dan ook van uit dat het mogelijk moet zijn om honderden fotografen in Nederland te enthousiasmeren. In dat geval zal het project na verloop van enkele jaren uitgevoerd zijn. Iedereen die een camera weet te hanteren, kan meedoen. We hebben een handleiding voor fotografen opgesteld en er zijn topografische kaarten en GPS-waypoints beschikbaar om de punten te vinden. Als je je uitgedaagd voelt om aan dit baanbrekende project mee te doen, kun je zelf aangeven welke kilometerhokken je gaat fotograferen. Het aanmelden kan via de website van het project: www.nlinbeeld.org (let op extensie 'org' in plaats van 'nl'). Daar is naast de handleiding ook veel andere informatie te vinden over het project.

We kunnen nog heel wat enthousiastelingen gebruiken. Fotografeert u mee?

Henk Sierdsema & Jan van der Straaten

Noord

Oost

Zuid

West

Elk middelpunt wordt in vier windrichtingen gefotografeerd. Minimaal eenmaal, maar bij voorkeur in verschillende seizoenen.

TMAP-Quality Assurance Meeting op Texel

Nesten van Kleine Mantelmeeuwen zijn o.a. herkenbaar aan visresten in het nestterritorium. Foto: Kees Koffijberg

Jaarlijks komt een aantal broedvogelexperts uit Denemarken, Duitsland en Nederland in het kader van het Trilateral Monitoring and Assessment Program (TMAP) bij elkaar om kennis uit te wisselen over actuele telperikelen en andere nieuwe aspecten aan het tellen van broedvogels in de Waddenzee. Deze zogenaamde 'Quality Assurance Meetings' hebben als doel de gebruikte methodieken te ijkken en elkaar op de hoogte te houden van nieuwe inzichten. Dit voorjaar werd de bijeenkomst door SOVON georganiseerd op Texel. Centraal stond het tellen van kolonies van grote meeuwen. De bijeenkomst vloeide voort uit eerdere initiatieven in ons land om de telmethode voor het tellen van Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen opnieuw onder de loep te nemen (SOVON-Nieuws 22 (3): 8).

Kees Camphuysen (NIOZ) deed uit de doeken hoe nesten van beide soorten op grond van

voedselresten in het nestterritorium kunnen worden onderscheiden: een methode die in ieder geval in de Nederlandse Waddenzee bruikbaar blijkt, maar nu ook in Duitsland getest gaat worden. Daar worden kolonies vaak vanuit een vliegtuig geteld, maar wordt de verhouding Zilvermeeuw : Kleine Mantelmeeuw vanaf de grond geschat door opvliegende vogels boven de kolonie te tellen. Bij een eerdere 'Quality Assurance Meeting' op Texel (2005) bleek deze werkwijze veel telfouten op te leveren. Schattingen van het aandeel Zilvermeeuwen varieerden in één kolonie zelfs van 11% tot 61%. Het tellen van het totale aantal vogels boven een kolonie kent eveneens grote telfouten. Dit jaar wordt op de Boschplaat op Terschelling de grote kolonie Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen in een gezamenlijke actie door SOVON en Staatsbosbeheer volgens de nieuwe methodiek geteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van raaien om nestdichtheden vast te stellen, die vervolgens worden omgerekend naar het gehele kolonieoppervlak.

Kees Koffijberg & Lieuwe Dijkse

Trends winter- en watervogels en broedvogels Waddenzee online beschikbaar

De aantalsontwikkeling van winter- en trekvogels en broedvogels in de internationale Waddenzee is tegenwoordig online in te zien op de website van het Waddensecretariaat in Wilhelmshaven. Zij coördineert de internationale samenwerking tussen Nederland, Duitsland en Denemarken. Voor de broedvogels zijn onlangs de gegevens tot en met 2008 geactualiseerd: http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Breeding_birds.html.

Voor de winter- en trekvogels zijn de resultaten tot en met het seizoen 2008/09 bijgewerkt: http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Migratory_birds.html. De resultaten zijn een belangrijk instrument om het natuurbeleid in de Waddenzee te kunnen evalueren en dankzij deze internet-presentatie zijn ze steeds zo actueel mogelijk beschikbaar. Later dit jaar zullen ook de periodieke rapportages over de wadvogeltellingen en broedvogel-inventarisaties beschikbaar komen. Nederlandse resultaten zijn ook in te zien op www.waddenzee.nl.

Rob Goldbach Publicatie Fonds

Het Rob Goldbach Publicatie Fonds is een speciaal fonds van SOVON Vogelonderzoek Nederland. Het is ingesteld na het overlijden van ons oud-bestuurslid Rob Goldbach in 2009.

Het fonds wordt gevuld door donaties, legaten en een jaarlijkse bijdrage van SOVON.

Wat willen we bereiken?

Met het fonds wil SOVON twee zaken mogelijk maken:

- het schrijven van wetenschappelijke artikelen en andere publicaties over vogelonderzoek. Deze zijn van groot belang voor verdere kennisontwikkeling en -overdracht;
- publicaties door vrijwilligers en/of vogelwerkgroepen uit de achterban van SOVON. Met het fonds wil SOVON een bijdrage leveren aan de totstandkoming van regionale publicaties, zoals een Avifauna, een jubileumoverzicht, e.d.

Gesteunde projecten en/of activiteiten in 2010

1. Wat vliegt waar? van KNNV Wageningen.
2. Een nog te verschijnen publicatie over vogels in de Dollard van de Vogeltelgroep Dollard.
3. Het proefschrift *Birding for science and conservation* van Chris van Turnhout.

Hoe kunt u bijdragen?

U kunt op de volgende manieren helpen:

- een eenmalige donatie;
- een legaat ten name van het Fonds (of SOVON) stellen;
- het Fonds bekend maken bij andere mogelijk belangstellenden. Hiervoor is een folder beschikbaar.

Meer informatie

Meer informatie over een bijdrage of een aanvraag doen, vindt u op www.sovon.nl/goldbachfonds.

Recent verschenen

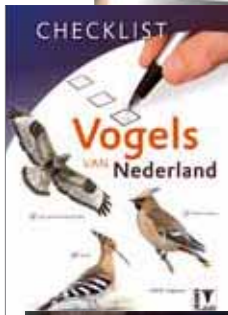

Zakgids Vogels van Nederland

Bij de KNNV Uitgeverij verscheen deze handzame (11 x 17 cm) zakgids. Hoewel je door de illustraties en de pagina per soort een beetje jeugdsentiment voelt opkomen, blijkt het een moderne, actuele gids. SOVON mocht middels statusinformatie, waarneemkansen en verspreidingskaartjes hieraan een bijdrage leveren.

De gids heeft slimme snelzoekers, zoals een andere kleur per soortgroep in de paginahoek, honderden illustraties met veldkenmerken en van biotopen waar o.a. Elwin van der Kolk zijn kwaliteit ten toon spreidt.

Het boek van de hand van Ger Meesters, Luc Hoogenstein en Jip Louwe Kooijmans telt 320 pagina's en is voor € 16,95 in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl te verkrijgen. ISBN 978 90 5011 348 9.

Checklist Vogels van Nederland

Ook KNNV: de Checklist Vogels van Nederland, een handige lijst om de vogelsoorten die je ooit hebt gezien of gehoord aan te vinken of om je eigen lijst samen te stellen: je tuinlijst, jaarlijst, provinciaalijst, autolijst. Alle 500 vogelsoorten die vanaf 1800 in Nederland zijn waargenomen, staan in deze lijst. Zowel Nederlandse, Engelse als wetenschappelijke namen worden genoemd. De Checklist Vogels van Nederland is een uitgave rond het thema Vogels van Nederland. Reeds verschenen: Zakgids Vogels van Nederland, Handboek Vogels van Nederland en Roofvogels van Nederland. De Checklist – auteur Jack Folkers - telt 24 zwart-wit pagina's en kost € 4,95. ISBN 978 90 5011 375 5.

Birdpix 7 - De 77 meest fotogenieke vogels van Nederland

Birdpix 7 is een mijlpaal in de unieke Birdpix fotoboek reeks. De meest fotogenieke Nederlandse vogels verzameld in een schitterend fotoboek. Het boek is ingedeeld in vijf groepen vogels: jaarvogels, zomervogels, doortrekkers, wintergasten en dwaalgasten. Elk hoofdstuk wordt voorafgegaan door een introductie met actuele informatie over de betreffende vogels. Elke foto wordt begeleid door drie teksten: een fototekst met informatie over de totstandkoming van de foto, een vogeltekst met informatie over de afgebeelde vogel en de technische gegevens van de foto zelf. Hiermee is het boek interessant voor zowel de algemene natuurliefhebber als de vogelaar en de fotograaf.

Bestel het boek voor de aantrekkelijke prijs van slechts € 24,90 via www.birdpix.nl.

Handboek Natuurfotografie

Natuurfotografen Bart Siebelink en Edo van Uchelen delen in het Handboek Natuurfotografie openhartig hun ervaring en geven volop nuttige tips. Het boek behandelt in heldere taal de bediening van de camera, zoals lichtmeting, ISO-waarde en witbalans. Het beschrijft ook het nut van een scala aan hulpmiddelen, zoals een verrekijker of schuilhut. En het verhaalt over compositie-aspecten als perspectief, vlakverdeling en beeldend concept.

Vanuit hun educatieve achtergrond dagen ze de lezer met concrete opdrachten uit de theorie in praktijk te brengen om de kijkvaardigheid, compositie en fantasie te trainen.

Uitgegeven door de KNNV Uitgeverij, 256 pagina's, prijs € 29,95. ISBN 978 90 5011 366 3. Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

Broedvogels in en rond Het Grootte Veld

Drie fanatieke vogeltellers karteerden de broedvogels op terreinen van Natuurmonumenten en andere beheerders in het Grootte Veld en de aangrenzende landgoederen bij Lochem en Vorden. Aantallen, verspreiding en veranderingen vanaf de jaren tachtig worden in een rijk geïllustreerd boek op een rij gezet, waarbij wordt aangegeven welke vogelsoorten en welke gebieden om specifieke aandacht vragen. Het gebied is vooral van belang voor bosvogels, met opvallende aantallen van o.a. Wespendif, Houtsnip, Bosuil, Zwarte Specht, Bonte Vliegenvanger, Sijs, Glanskop, Boomklever en Appelvink. Bijzondere soorten zijn Draaihals, Middelste Bonte Specht, IJsvogel, Kortsnavelboomkruiper en Raaf.

Het boek is verkrijgbaar via <http://www.vwgnoordwestachterhoek.nl/>, de prijs bedraagt slechts € 22,50 (excl. verzendkosten)

Recent geschreven

Hieronder wordt aandacht besteed aan enkele artikelen of rapporten die tot stand kwamen met medewerking van SOVON, of die grotendeels zijn gebaseerd op gegevens die onder de vlag van SOVON werden verzameld.

Teunissen W.A. & Wymenga E. (red.) 2011. Factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van weidevogelpopulaties. Belangrijke factoren tijdens de trek, de invloed van waterpeil op voedselbeschikbaarheid en graslandstructuur op kuikenoverleving. SOVON-onderzoeksrapport 2011/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. A&W-rapport 1532. Bureau Altenburg & Wymenga, Veenwouden. Alterra rapport 2187, Alterra Wageningen.

Op basis van satellietpeilingen van 15 gezenderde Grutto's bleek dat ongeveer 75% van de Grutto's in Afrika overwintert en 25% in Europa, waarmee het belang van Europa als overwinteringsgebied lijkt toegenomen. Actieve bescherming van de Grutto op het niveau van de flyway lijkt een belangrijke stap voor het veiligstellen van de trekroute en het minimaliseren van de sterfte in de winterperiode. In Nederland zal beheer van belangrijke Grutto-gebieden zich meer moeten richten op beter waterpeilbeheer en wel dusdanig dat tijdens het broedseizoen het vochtgehalte van de bodem niet onder de 30% zal dalen. De voedselbeschikbaarheid is onder deze omstandigheden optimaal en ook de vegetatiestructuur wordt gevarieerder, wat gunstig is voor het aanbod van grote insecten.

Voslamber B. 2010. Pilotstudie Grauwe Ganzen (*Anser anser*) De Deelen, 2007-2009. Onderzoek naar het uitrasteren van een broedpopulatie Grauwe Ganzen met als doel de populatie te beperken en landbouwschade te verminderen. SOVON-onderzoeksrapport 2010/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

In 2008 en 2009 werd rond De Deelen een raster geplaatst om te onderzoeken of de jongenproductie door Grauwe Ganzen hierdoor te sturen is. De gegevens zijn vergeleken met 2007, een jaar zonder ingrijpen. De jongenoverleving was in het jaar zonder raster (58,1%) aanmerkelijk hoger dan in de jaren met raster (19,1% en 17,6%). Er is een significant verband tussen de kwaliteit van het gras en de opgroeigebieden: hoe hoger het stikstofgehalte in het gras, hoe hoger de jongenoverleving. Ondanks dat het raster nog niet optimaal functioneerde (deel van de families kon de rasters passeren) lijkt de maatregel van grote invloed te zijn op de jongenoverleving.

DC-wijzigingen

Voor D7 Flevoland is een nieuwe DC gevonden: Inge Hagens (zie DC/RC pagina of site voor contactgegevens). Inge succes! Helaas hebben Bert Versluijs (D4 Drenthe) en Hans Hollander (D13 Grote Rivieren) hun DC-schap aan de willigen moeten hangen. Beide bedankt voor het goede werk dat jullie voor SOVON hebben gedaan en alle goeds voor de toekomst.

Ook op de Veluwe en in Zuid-Holland-Zuid is het DC-schap vacant. Weet u kandidaten voor de rol van districtcoördinator, heeft u misschien zelf belangstelling of wilt u meer informatie, neem dan contact op met Joost.vanbruggen@sovon.nl.

Limosa 84-1

Artikelen en korte bijdragen:

- **Blauwe Kiekendieven op slaapplaatsen** (H. Castelijns & P. Wouters)
- **Zeldzame vogels in Nederland in 2009** (D. Groenendijk et al.)
- **Kleptoparasitisme bij Spreeuwen** (C. Both)
- **Plaatstrouw van Kokmeeuwen in de ruitijd** (K. van Dijk)
- **Duindoornbessen helpen Roodborsten de winter door** (F. Cottaar)
- **Populatietrends en broedsucces van Bonte Vliegenvangers** (C. van Turnhout et al.)

En daarnaast nieuws van de NOU, overzicht van spannende artikelen bij Andermans veren en recensies van recent verschenen boeken.

Redactieadres: Romke Kleefstra, SOVON, Posthoornsteeg 1C, 8911 AS Leeuwarden, romke.kleefstra@sovon.nl

Leden van de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) ontvangen Limosa en Ardea automatisch, neem contact op met Erwin de Visser, nou ledenadmin@gmail.com (www.nou.nu). Leden van SOVON kunnen een combi-abonnement afsluiten voor Limosa, neem contact op met info@sovon.nl.

HET KLEINE REISCOLLECTIEF

kleinschalig verantwoord vertrouwd

Vogelreizen

Zweden, Falsterbo 11-9
Hongarije, Kraanvogelspektakel 15-10

Natuur-, Wandel- en Kanoreizen

Polen, wandelkanoreis Biebrza en Bialowieza 15-7
Polen, avontuurlijke reis voor kinderen (en ouders) 23 & 30-7
Polen, natuurwandereis Noordoost Polen 5-8

Individuele reizen en maatwerk

Wij organiseren ook vogel-, natuur-, fiets-, wandel en/of kanoreizen voor individuele reizigers, families of kleine groepjes, kant en klaar of op maat. Neem gerust contact op.

info@hkrc.nl www.hkrc.nl 085-7853820

Test the BEST*

Test zelf onze Victory FL modellen!

Uw gekwalificeerde ZEISS dealer voorziet u graag van een demo verrekijker, welke het best aansluit bij uw wensen – gratis en zonder verplichting!*

Special offer

**Victory FL verrekijkers
vanaf 1.435,- €**

*Deze actie is geldig van 15-05-2011 – 31-08-2011.
Voor meer informatie over de testperiode van de ZEISS Victory FL verrekijkers kunt u terecht bij uw deelnemende gekwalificeerde ZEISS dealer.

Kijk voor meer informatie en deelnemende dealers op:

Technolyt
Industrieweg 35
1521 NE Wormerveer
www.zeissverrekijkers.nl

www.zeiss.de/sportsoptics/testthebest

We make it visible.

Winter vogelreis naar Zuid-China

Discover China's vogelreizen zijn ontworpen door vogelaars voor vogelaars. Vergroot uw kennis en ontdek onder begeleiding van Frank Saris (SOVON) enkele van 's werelds meest bedreigde vogelsoorten zoals de Lepelbekstrandloper tijdens onze reis naar Zuid-China. Van 7 t/m 22 december vanaf € 2.500,- per persoon.

discover
CHINA

www.discoverchina.nl | T 055 505 37 73

VOGEL- EN NATUURREIZEN NAAR WERELDWIJDE BESTEMMINGEN!
GROEPSREIZEN · INDIVIDUELE REIZEN · FOTOREIZEN · CRUISES

BirdingBreaks.nl

VOLG ONS OP TWITTER

BIRDINGBREAKS.NL IS AL DRUK BEZIG MET HET REIS-PROGRAMMA 2012. KIJK OP ONZE VERNIEUWDE WEBSITE NAAR DE LAATSTE INFORMATIE. OOK ZIJN ER NOG ENKELE PLAATSEN OP ONZE REIZEN IN 2011. GA MET ONS MEE OP ÉÉN VAN DE VOLGENDE BESTEMMINGEN:

BESTEMMING CRUISE	Duur (DAGEN)	VERTREK	PRIJS
Spitsbergen <i>Ijsbeer special</i>	8	26 jun	v.a. 2650
GROEPSREIZEN			
China, Sichuan en Tibet	16	10 jun	3195,-
Schotland, vasteland	8	11 jun	1395,-
Brazilië	16	24 aug	3995,-
Amerika, vogels in Arizona	11	26 aug	2495,-
Texel	3	2 sep	315,-
Spanje, vogeltrek Gibraltar	7	11 sep	1345,-
Zweden, vogeltrek bij Falsterbo	8	8 okt	1045,-
Helgoland	6	8 okt	695,-
Azoren	9	15 okt	2175,-
Oman	10	22 okt	2695,-
Spanje, Pyreneeën	7	7 nov	1345,-
Zuid Afrika	15	14 nov	3695,-
Madagascar	16	19 nov	3745,-
Sri Lanka	16	22 nov	2995,-
India vogels en tijgers	16	25 nov	2745,-
Gambia	15	30 nov	1945,-
Thailand	16	3 dec	3195,-
Kenia	16	3 dec	3695,-
FOTOREIZEN			
Noorwegen, Varanger	7	8 jun	1595
Helgoland	4	24 jun	495,-
India	16	2 dec	2745,-

Meer informatie? Kijk op www.birdingbreaks.nl,
info@birdingbreaks.nl of bel met Ed Opperman of Laurens Steijn 020 7792030.

Verrekijkers & Telescopen

opticon
www.opticon.nl

ES 80 v3 Telescoop

Met z'n verbeterde optische constructie die de interne reflectie verder vermindert en de kleurweergave en scherpheid verbetert, levert de ES 80 GA ED het beste in zijn klasse op het gebied van beeldweergave en betrouwbaarheid. Daarnaast is er keuze uit een zeer compleet aanbod in oculairen en accessoires. 30 jaar garantie.

ES 80 GA SD €499, ES 80 GA ED €699
Oculairen: SDLv2 20-60x €329, HDF T 20-60x €239,
HDF T 32xWW €185

Verano BGA Oasis

100% Made in Japan, de nieuwe Verano BGA levert onovertroffen prestaties in een lichtgewicht polycarbonaat en metaallegering body. Scherp v.a. 1,5m, zeer geschikt voor brildraggers en voorzien van prisma's met Oasis-coating voor een uiterst neutrale kleurweergave. 30 jaar garantie.

8x32 €419, 8x42 €429, 10x42 €439

Discovery WP PC Mg

Door gebruik te maken van een uiterst compacte optische constructie is de Discovery WP PC serie één van de meest compacte dakkant kijkers die momenteel beschikbaar zijn. Enkele van de opvallende kenmerken zijn de groothoek oculairen en de perfecte dichtbij scherpstelling waarmee deze kijkers een opvallend goede prijs-kwaliteit verhouding kennen in een stijlvol en gebruiksvriendelijk ontwerp. 5 jaar garantie.

8x32 €189, 8x42 €199, 10x42 €209

Verdere informatie vindt je op www.opticon.nl, email nl@opticon.co.uk of neem contact op met je lokale dealer. Ringfoto Focus, Voorburg, 070-3863519 / Ringfoto Focus, Den Haag 070-3638398 / Combi Sipkes, Groningen, 050-3128684 / Natuurinformatiecentrum, Texel 0222-316249 / Focus Optiek, Middleburg 0118-625310

Opticon. Unit 21 Titan Court, Laporte Way, Luton, LU4 8EF, UK Tel: +44 1582 726522

ZIEN IS WETEN

EL 50 SWAROVISION. MEER DETAILS, MEER LICHT

Bij natuurwaarneming maken minieme details een beslissend onderscheid. Meer zien is immers waardevol om meer te kunnen weten. Met zijn sterkere detailherkenning is de EL 50 SWAROVISION dé verrekijker voor professionele vogelwaarnemers. Hij koppelt ervaring en nauwkeurigheid aan zekerheid.

MAXIMALE DETAILSCHERPTE
10x50- en 12x50-vergrotingen

OPTISCH PERFECT EN BUITENGEWOON HANDZAAM
dankzij de SWAROVISION-technologie
en de unieke open EL-greep

HELDERDER BEELD
door een grotere uittredepupil

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX
Tel. 0800/022 19 63, Fax 0800/022 13 93
(Nederlandse nummers)
info@swarovskioptik.be
[facebook.com/swarovskioptik](https://www.facebook.com/swarovskioptik)

SWAROVSKI
OPTIK

EEN BUITENKANS

UW INDIVIDUEEL TELESCOOPPAKKET

De natuur wacht niet. Stel uw telescoppakket individueel samen en beleef unieke ogenblikken met de uiterst precieze instrumenten van SWAROVSKI OPTIK, de beste van hun klasse. Kies uit de lichte, robuuste magnesiumtelescopen ATM/STM 65/80 en ATM/STM 65/80 HD en de oculairen 20-60x, 25-50x W en 30x W.

COMBINEREN
EN PROFITEREN

BESPAAR TOT
€ 330

ENKEL VAN 18-01-2011 - 30-06-2011

NAUWKEURIG EN HOOGWAARDIG

20-60x

25-50x W

30x W

ROBUUST EN LICHT

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX
Verwelkomingsstraat 17, B-1070 Brussel
Tel. 0800/022 19 63, Fax 0800/022 13 93 (Nederlandse nummers)
info@swarovskioptik.be

OPTISCHE PERFECTIE ZONDER COMPROMISSEN

SWAROVSKI
OPTIK

Nieuwe directeur

Met veel genoegen kunnen we melden dat Theo Verstrael met ingang van 1 september 2011 in dienst zal treden als directeur van SOVON. Theo is op dit moment nog directeur van de Vlinderstichting en daarvoor kenden we hem al van Rijkswaterstaat en het CBS (natuurstatistieken). Hij is inhoudelijk gedreven en al sinds jaar en dag een enthousiast deelnemer aan de meetnetten van SOVON. We zijn ervan overtuigd dat we in Theo een uitstekende opvolger van Frank Saris hebben gevonden.

Rie de Boois: tot na haar dood betrokken bij SOVON

Op 74-jarige leeftijd is november vorig jaar Rie de Boois overleden. Tot haar eigen verrassing kwam ze in 1972 in de Tweede Kamer voor de PvdA en hield zich toen vooral bezig met milieu en natuurbeheer.

Promoveerde als bodembiologe tijdens haar Kamerlidmaatschap.

Ze trad vaak nogal onconventioneel op en schuwde, vooral als het om het milieu ging, het gebruik van duidelijke taal niet, zo stond het in de krant.

Na haar vertrek uit de Kamer werd ze voorzitter van een Zuiveringsschap en van 1996 tot 2004 van Vogelbescherming Nederland.

In die tijd was ze lid van de zeker ook voor SOVON belangrijke commissie Natuur in het Prins Bernhard Cultuurfonds. Ten tijde van haar voorzitterschap bij Vogelbescherming werden de banden met SOVON aangehaald, mede vanwege haar grote waardering voor het werk van onze organisatie.

De laatste keer dat ik haar sprak, was bij het NJN-jubileum, afgelopen najaar.

Op dat soort momenten vroeg ze me altijd, met echt persoonlijke belangstelling, hoe het met SOVON ging.

Rie de Boois leefde voor de natuur. Ze was sterk begaan met het jeugdbeleid van natuurorganisaties, zodanig dat de emoties haar soms bijna de baas werden.

Ze had een geweldige drive tot op bejaarde leeftijd.

In 1996 werd ze erelid van SOVON en betuigde ons steeds tastbare steun. Tot na haar dood, want de organisatie mocht een legaat van haar ontvangen. Wij zullen haar missen.

Frank Saris

SOVON-ledendag in de winkel van Vogelbescherming

Op zaterdag 17 september 2011 organiseert SOVON in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en Zeiss/Technolyt in de winkel van Vogelbescherming een speciale SOVON-ledendag.

Tijdens deze dag staan de drie bovengenoemde organisaties de gehele dag tot uw beschikking om vragen over vogels en vogels tellen, boeken, reizen, de juiste nestkast, vogelvoeding en vragen over de juiste optiek te beantwoorden. Wilt u uw Zeiss-kijker laten repareren of kosteloos laten schoonmaken, dan bent u in de winkel van Vogelbescherming (Boulevard 12 in Zeist) helemaal aan het juiste adres.

Tevens zal op deze dag de ongeëvenaarde Victory PhotoScope 85 T* FL van Carl Zeiss gedemonstreerd worden. U kunt hem tevens zelf testen! En of dit al niet genoeg is zijn er verschillende spectaculaire acties en kortingen op onder andere verrekijkers en telescopen.

Dus, heeft u altijd al eens overwogen om naar Zeist af te reizen, dan is dit een extra goede reden om op 17 september naar de winkel van Vogelbescherming te komen. Openingstijden van 10.00 – 17.00 uur.

Vergeet niet uw SOVON-ledenpas mee te nemen!

Kijk te zijner tijd op de SOVON-site voor de laatste informatie.

